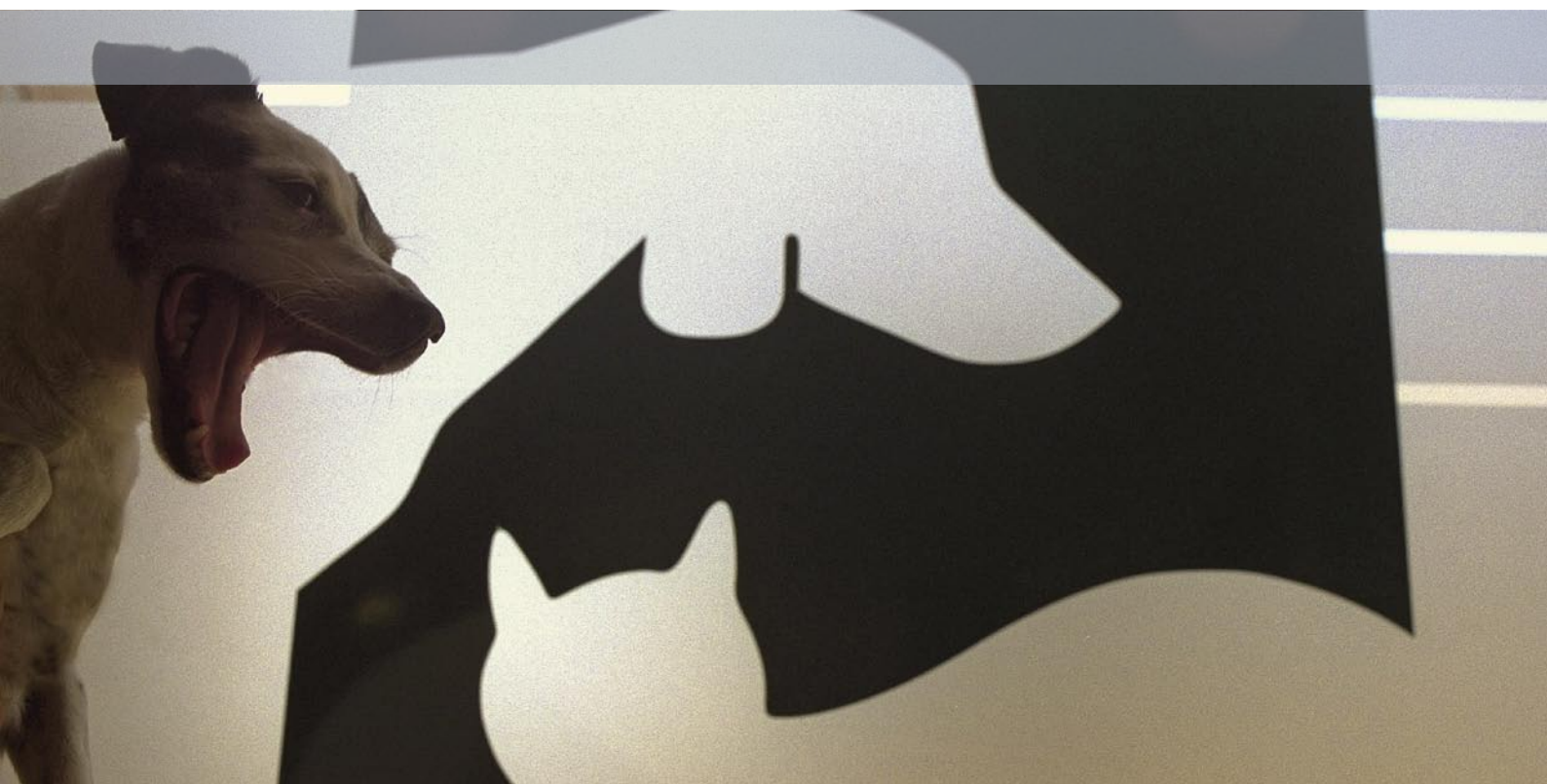

Branchevejledning om arbejdsmiljø på dyrehospitaler og dyreklinikker

---

Branchearbejds miljørådet Social & Sundhed

Branchevejledning om
arbejds miljø på
dyrehospitaler og dyreklinikker

Indhold

Forord	side 3
Indledning	side 4
Arbejds miljøloven	side 5
Arbejdsstedets indretning	side 14
Indeklima	side 17
Ventilation	side 20
Støj	side 23
Belysning	side 26
Stoffer og materialer	side 29
Håndtering af lægemidler	side 33
Gravides arbejdsmiljø	side 38
Ioniserende stråling – røntgen	side 43
Anæstesi	side 47
Ergonomi	side 50
Skærmarbejde	side 54
Det Psykiske arbejdsmiljø	side 56
Regler og litteratur	side 62
Adresser	side 67
Bilag	side 68

Udgivet af
Branchearbejds miljørådet Social & Sundhed
Studiestræde 3, 2. sal
1455 København K
August 2006

Tekst: Dyrlæge Anne Sørensen
Redaktion: Preben Meier Pedersen, KL
Layout: Trojka / Ann Margaret Scales
Tryk: P. J. Schmidt Grafisk
Forsidefoto: Polfoto
ISBN: 87-90998-59-6

Vignetter er fra:
RMM: The Second oldest Profession. The History of Veterinary Medicine.
An Anthology by Robert M. Miller, DVM. American Veterinary Publications, Inc. 1991.

Forord

Denne branchevejledning "Arbejds miljø på dyrehospitaler og dyreklinikker" er skrevet på baggrund af den første arbejds miljøvejledning, som blev udarbejdet af Praktiserende Dyr lægers Arbejdsgiverforening (PDA) ved Hospitalsudvalget. Den er beregnet til brug for praktiserende dyrlæger og deres ansatte. Det er PDA's håb, at der hermed vil ske en forbedring af arbejds miljøet, således at alle der arbejder i dyrlægevirksomheder kan arbejde under så arbejds miljørigtige vilkår som muligt.

Vejledningen kan benyttes som opslagsværk om specifikke emner, man har særlig interesse for. Den er også beregnet til at lade de ansatte læse. Ved at følge denne vejlednings anvisninger, kan man regne med, at man opfylder Arbejdstilsynets krav. Ved et besøg fra Arbejdstilsynet kan man dermed imødegå ubehagelige overraskelser, ligesom man kan henvise til forskellige afsnit i denne vejledning.

Praktiserende Dyr lægers Arbejdsgiverforening

Indledning

Branchevejledningen "Arbejds miljø på dyrehospitaler og dyreklinikker" er udarbejdet og udgivet af Branchearbejds miljørådet Social & Sundhed i samarbejde med Praktiserende Dyr lægers Arbejdsgiverforening og Den Danske Dyr lægeforenings Hospitalsudvalg.

Arbejdstilsynet har haft vejledningen til gennemsyn og finder, at indholdet i vejledningen er i overensstemmelse med arbejds miljølovgivningen. Arbejdstilsynet har alene vurderet vejledningen som den foreligger, og har ikke taget stilling til, om den dækker samtlige relevante emner inden for vejledningens område.

Branchevejledningen indeholder gode råd og vejledning til at sikre et godt og sundt arbejds miljø på landets dyrehospitaler og -klinikker. Branchevejledningen udtrykker, hvad branchens parter er enige om at anbefale som god praksis. Den bygger på gældende lovgivning, primært arbejds miljølovgivningen, men også anden lovgivning, der er relevant for arbejde på dyrehospitaler og -klinikker. I vejledningen er anført henvisninger til konkrete regler, der regulerer de pågældende spørgsmål. Oversigten over regler og litteratur om arbejds miljø giver en samlet henvisning til gældende love og bekendtgørelser mv. pr. august 2006. Der kommer hele tiden nye regler til, og allerede gældende regler ændres. Det er ambitionen at sikre, at alle udgivelser fra Branchearbejds miljørådet Social & Sundhed er så aktuelle som muligt. Derfor vil der på hjemmesiden www.arbejds miljøweb.dk blive lagt ajourføringsblade til de enkelte udgivelser, når det er relevant, fx på grund af ny lovgivning og ændrede regler eller ny praksis.

Målgruppen for branchevejledningen er praktiserende dyr læger, men den kan også bruges af deres ansatte. I tilknytning til vejledningen udgives pjecen Arbejds miljø på dyrehospitaler og dyreklinikker – introduktion for ansatte.

Arbejds miljøloven

Arbejds miljøloven § 1

"Ved loven tilstræbes at skabe

- 1 et sikkert og sundt arbejdsmiljø, der til enhver tid er i overensstemmelse med den tekniske og sociale udvikling i samfundet, samt
- 2 grundlag for, at virksomhederne selv kan løse sikkerheds- og sundheds-spørgsmål med vejledning fra arbejdsmarkedets organisationer og vejledning og kontrol fra Arbejdstilsynet."

At-vejledninger vil i løbet af et par år afløse de nuværende At-meddelelser og At-anvisninger

Arbejds miljøloven §§ 15 - 22a

Arbejds miljøloven §§ 24 - 26

Lov om Arbejds miljø er en rammelov. Loven giver nogle forholdsvis brede rammer for, hvordan man skaber et sikkert og sundt arbejdsmiljø. Loven er udfyldt af en række bekendtgørelser.

Både loven og bekendtgørelserne indeholder regler, der er bindende for borgerne. Overtræder man loven og bekendtgørelserne, kan det medføre straf.

At-vejledninger beskriver, hvordan Arbejdstilsynet fortolker reglerne i arbejdsmiljøloven. At-vejledninger er ikke bindende for virksomheden, sikkerhedsorganisationen eller andre. Men de bygger på gældende regler, og Arbejdstilsynet vil ikke foretage sig mere i de situationer, hvor en virksomhed har fulgt en At-vejledning.

Ansvar, pligter og opgaver efter arbejdsmiljøloven

Det er især arbejdsgiveren, der har pligter efter arbejdsmiljøloven. Også arbejdsledere, ansatte, selvstændigt erhvervsdrivende uden ansatte, leverandører m.fl. har pligter.

Arbejdsgiveren

Arbejdsgiveren skal bl.a. sørge for,

- at arbejdet i alle led planlægges og tilrettelægges således, at det kan udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt
- at der udføres arbejdspladsvurderinger (APV)
- at arbejdsmiljøarbejdet er organiseret
- at der gennemføres oplæring og instruktion af hver ansat i arbejdet, så vedkommende er informeret om eventuelle ulykkes- og sundhedsfarer
- at der udarbejdes arbejdspladsbrugsanvisninger
- at eventuelle medarbejdere i sikkerhedsorganisationen uddannes
- at forebygge arbejdsskader
- at anmelde arbejdsulykker

Arbejdslederen

Arbejdsleder er den, hvis arbejde udelukkende eller i det væsentlige består i på arbejdsgiverens vegne at lede eller føre tilsyn med arbejdet i virksomheden.

Arbejds miljøloven §§ 27 - 29

Arbejdslederen skal medvirke til, at arbejdsmiljøet er i orden inden for det område, den pågældende leder. Arbejdslederen skal påse, at arbejdsmiljøtiltag virker efter deres hensigt.

Ansatte

De ansatte har pligt til at deltage i samarbejdet om sikkerhed og sundhed i virksomheden. De skal medvirke til, at arbejdsforholdene er forsvarlige inden for deres arbejdsområde, og at sikkerhedsforanstaltninger virker efter hensigten. Fx må afskærmning eller udsugning ikke fjernes eller sættes ud af funktion. Personlige værnemidler (maske, handsker, dragt osv.), der er stillet til rådighed, skal benyttes.

Hvis de ansatte bliver opmærksomme på fejl eller mangler, som kan forringe sikkerheden eller sundheden, og som de ikke selv kan rette, skal de meddele det til et medlem af sikkerhedsgruppen, arbejdslederen eller arbejdsgiveren.

Arbejds miljøloven §§ 30 - 34

Leverandører

Når tekniske hjælpemidler leveres til brug, har leverandøren pligt til at sørge for, at hjælpemidlet er forsynet med nødvendigt beskyttelsesudstyr og kan anvendes efter hensigten uden at være farligt for sundhed og sikkerhed. Hjælpemidlet skal være ledsaget af nødvendig og letforståelig brugsanvisning på dansk. Dette gælder ved salg og ved leje eller anden form for overdragelse eller overladelse af hjælpemidlet til brug.

Tilsvarende pligter gælder for leverandører af stoffer og materialer, der kan være farlige for sikkerhed og sundhed.

Arbejds miljøloven § 2

Regler for praksisejerens eget arbejde

Arbejds miljøloven gælder for arbejde, der udføres for en arbejdsgiver. En lang række af lovens bestemmelser gælder dog også for arbejde, der ikke udføres for en arbejdsgiver. Det er navnlig bestemmelserne om tekniske hjælpemidler, stoffer og materialer, og arbejdets tilrettelæggelse og udførelse.

Det betyder, at disse regler også gælder for praksisejeres egen deltagelse i arbejdet, eller for dyrlæger uden ansatte.

Arbejds miljøloven §§ 70 - 80

Arbejdstilsynet

Beskæftigelsesministeren er øverste administrative myndighed i arbejdsmiljøspørgsmål.

Arbejdstilsynet er en styrelse under Beskæftigelsesministeriet. Arbejdstilsynets opgave er at påse, at loven og forskrifter med hjemmel i loven overholdes. Tilsynet med virksomhederne er samlet i fire regionale tilsynscentre. Arbejdstilsynet udarbejder regler om arbejdsmiljøforhold, informerer og vejleder om generelle arbejdsmiljøforhold.

Enhver har ret til at kontakte Arbejdstilsynet. Man har krav på, at henvendelsen sker anonymt, hvis det ønskes.

Jeg siger ikke, at De ikke er en god dyrlæge, Dr. Scott. Men ikke én eneste gang i år har De været enig i en diagnose, som jeg har stillet.

Arbejdsmiljøloven § 76, stk. 3

Arbejdstilsynet kan komme på uanmeldt besøg på virksomheden. Tilsynets medarbejdere må ikke oplyse, om besøget sker på baggrund af en klage.

Arbejdsmiljøloven § 76, stk. 5

Virksomheden har pligt til at give Arbejdstilsynet alle de oplysninger, der er nødvendige for tilsynets virksomhed.

Arbejdstilsynets vejlednings- og kontrolfunktion

Arbejdstilsynet skal både vejlede virksomhederne om arbejdsmiljøspørgsmål og kontrollere, at de overholder loven og andre bindende regler. Arbejdstilsynets vejledning udøves både i forbindelse med kontrolfunktionen og som selvstændig offentlig service, fx ved at udgive informationsmateriale om arbejdsmiljø.

Vejledning

Vejledningen kan bestå af oplysning om

- arbejdsmiljølovgivningen
- hvordan arbejdsmiljølovgivningen kan opfyldes
- administrativ praksis
- forskningsresultater

Vejledningen skal så vidt muligt tilpasses den enkelte modtagers særlige forudsætninger og indeholde løsningsmuligheder. Hertil kan anvendes At-vejledninger.

Arbejdsmiljøvejviser nr. 47 handler bl.a. også om dyrlægers arbejdsmiljø.

Arbejdstilsynet har udarbejdet en serie arbejdsmiljøvejvisere. De beskriver på baggrund af Arbejdstilsynets dokumentation, hvad tilsynet opfatter som de vigtigste arbejdsmiljøproblemer i de enkelte brancher, og de arbejdsprocesser hvor problemerne typisk forekommer.

Branchearbejdsmiljørådene (BAR), bedriftssundhedstjenesten (BST) og øvrige arbejdsmiljørådgivere samt arbejdsmarkedets organisationer vejleder også

Arbejds miljøloven § 77

virksomhederne. De kan også rekvirere sagkyndig bistand og vejledning fra teknologiske/toksikologiske institutter, rådgivende ingeniørfirmaer og lignende.

Påbud

Arbejdstilsynet kan give påbud om at forhold, der strider mod loven, bekendtgørelser eller afgørelser efter loven (administrativ praksis), skal bringes i orden.

Arbejdstilsynet skal anføre den lovhjemmel, der danner grundlag for påbudet (dvs. én eller flere paragraffer enten fra arbejds miljøloven eller en bekendtgørelse).

Inden et påbud afgives, skal sagen være tilstrækkeligt oplyst. Påbudet skal klart angive, hvad der skal ændres. I selve påbudet skal der altid gives oplysning om den vejledning, tilsynet har givet. Et påbud skal indeholde en frist med en dato for, hvornår påbudet senest skal være efterkommet.

Et påbud indeholder krav om, at virksomheden skal melde tilbage til Arbejdstilsynet, hvorledes påbudet er efterkommet. Fristen for tilbagemelding er normalt 7 dage efter efterkommelsesfristen.

Arbejds miljøloven § 81

Et påbud skal også indeholde oplysning om adgangen til at klage. En klage stiles til Arbejds miljøklagenævnet, der træffer endelig afgørelse i sagen. Klagefristen er fire uger efter, at påbudet er meddelt. Rettidig klage har opsættende virkning, indtil Arbejds miljøklagenævnets afgørelse foreligger. Klager over afgørelser om forhold, som skal bringes i orden straks, har ikke opsættende virkning.

Arbejdstilsynets påbud er funktionspåbud. Dvs. de forskriver ikke, at en bestemt metode skal anvendes, men at et bestemt mål skal nås. Arbejdstilsynet kan vejlede om forskellige måder til at nå målet, men virksomheden kan frit vælge andre løsningsmodeller, som kan opfylde målet med påbudet.

Efterkommes et påbud ikke, kan det medføre, at der rejses tiltale for overtrædelse af arbejds miljølovgivningen.

Et påbud kan bestå i et forbud, hvis Arbejdstilsynet skønner, det er nødvendigt for afværge overhængende, betydelig fare for de ansattes eller andres sikkerhed eller sundhed. Et forbud skal efterkommes straks.

Screening af virksomhederne

Arbejds miljøloven § 72a

Folketinget har besluttet, at Arbejdstilsynet skal screene arbejds miljøet i alle danske virksomheder med ansatte over en syv-årig periode. Herefter skal alle virksomheder screenes hvert tredje år. Screeningerne er indledt i 2005.

En screening er et kort besøg, hvor Arbejdstilsynet vurderer, om virksomhedens arbejds miljø er godt eller mindre godt. Screeningsbesøget er som hovedregel uanmeldt.

Screeningen indledes med, at Arbejdstilsynet spørger virksomheden om dens indsats for at skabe et sikkert og sundt arbejdsmiljø, herunder om der er udarbejdet en skriftlig APV. Virksomheder med ti eller flere ansatte bliver også spurgt, om de har oprettet en sikkerhedsorganisation.

Arbejdstilsynet foretager herefter en kort gennemgang af virksomhedens arbejdsmiljø for at vurdere, om forholdene lever op til lovgivningens krav. Screeningsbesøget afsluttes med, at virksomheden får at vide, om den er udpeget til et mere gennemgribende tilsyn – et tilpasset tilsyn.

Et screeningsbesøg varer i gennemsnit ca. 1,5 time. Det er hensigtsmæssigt, at der både er repræsentanter for medarbejderne og ledelsen til stede ved screeningen.

Vurderingen af, om virksomheden skal have et tilpasset tilsyn eller ej, er ikke en forvaltningsretlig afgørelse og kan derfor ikke påklages. Virksomheden kan dog altid rette henvendelse til Arbejdstilsynet, hvis virksomheden er uenig i, at den skal have et tilpasset tilsyn; Arbejdstilsynet har så mulighed for at revurdere sin beslutning.

Arbejdstilsynet vil som hovedregel ikke give påbud i forbindelse med en screening. Hvis der konstateres grove overtrædelser af arbejdsmiljøreglerne, vil Arbejdstilsynet dog gribe ind med strakspåbud, forbud, administrativ bøde eller melde virksomheden til politiet.

Når virksomheden er blevet screenet, bliver den opført på Arbejdstilsynets hjemmeside med navn og adresse samt et hvidt screeningssymbol, der viser datoen for screeningen. Screeningssymbolet er et neutralt symbol, der alene oplyser, at virksomheden er blevet screenet.

Hvis virksomheden skal have et tilpasset tilsyn, vil det blive gennemført kort tid efter screeningen. Umiddelbart efter screeningen vil Arbejdstilsynet meddele virksomheden tidspunktet for det tilpassede tilsyn. På små virksomheder kan det være hensigtsmæssigt at gennemføre det tilpassede tilsyn i umiddelbar forlængelse af screeningen. Det vil Arbejdstilsynet i så fald tilbyde virksomheden.

Efter at have praktiseret i 10 år, indså jeg pludselig, hvor intelligente hunde er.

Arbejdsmiljøloven § 78a
Bekendtgørelse om Smiley-
ordning

Arbejdsmiljøloven § 77a

Bekendtgørelse om problem-
påbud

Bekendtgørelse om periode-
påbud

Bekendtgørelse om Smiley-
ordning

Arbejdsmiljøloven § 15a
Bekendtgørelse om arbejdets
udførelse §§ 6a - 6c

Et tilpasset tilsyn er en helhedsorienteret og systematisk gennemgang af virksomhedens egen indsats for at forebygge arbejdsmiljøproblemer og det faktiske arbejdsmiljø i virksomheden.

Ved et tilpasset tilsyn kan Arbejdstilsynet give påbud om, at virksomheden skal løse et arbejdsmiljøproblem inden for en nærmere angivet frist. Virksomheder, der får et påbud med frist, bliver opført på Arbejdstilsynets hjemmeside med en **gul smiley**.

Virksomheden kan også få et **rådgivningspåbud**. Der betyder, at den skal bruge en autoriseret arbejdsmiljørådgiver for at opfylde påbudet. Der er to typer af rådgivningspåbud:

Problempåbud betyder, at virksomheden skal bruge rådgivning til at løse et bestemt arbejdsmiljøproblem. Problempåbud gives til virksomheder, der har et konkret arbejdsmiljøproblem, der er så alvorligt og kompliceret, at det kræver særlig sagkyndig bistand at løse det. Virksomheder, der får et problempåbud, bliver opført på Arbejdstilsynets hjemmeside med en **gul smiley**.

Periodepåbud betyder, at virksomheden skal bruge rådgivning i en bestemt periode. Periodepåbud gives til virksomheder, hvis deres egen arbejdsmiljøindsats er mangelfuld og de samtidig har væsentlige arbejdsmiljøproblemer. Virksomheder, der får et periodepåbud, bliver opført på Arbejdstilsynets hjemmeside med en **rød smiley**.

Virksomheder med et **arbejdsmiljøcertifikat** bliver ikke screenet af Arbejdstilsynet og bliver ikke udtaget til et tilpasset tilsyn. Arbejdstilsynet kan dog komme på tilsyn i virksomheden fx i forbindelse med ulykker eller som følge af klager.

En virksomhed, som har et anerkendt arbejdsmiljøcertifikat, kan blive opført på Arbejdstilsynets hjemmeside med en **grøn smiley**.

Arbejdspladsvurdering (APV)

I alle virksomheder med ansatte skal der udarbejdes en skriftlig arbejdspladsvurdering (APV). Det er arbejdsgiverens ansvar, at der udarbejdes en APV, og at de ansatte bliver inddraget i at udarbejde den.

Der findes mange metoder til at udarbejde en APV. Virksomheden kan frit vælge, hvilken metode den vil benytte sig af. Man kan vælge at skrive fri prosa, eller man kan anvende skemaer.

En APV skal indeholde

- kortlægning af virksomhedens arbejdsmiljøforhold
- identifikation af de arbejdsmiljøproblemer, der er
- beskrivelse af de konstaterede problemer
- vurdering af problemerne
- prioritering af problemernes løsning
- handlingsplan for problemernes løsning, samt
- retningslinjer for opfølgning af handlingsplanen

Arbejdsmiljøloven §§ 5 - 11
Bekendtgørelse om virksomhedernes sikkerheds- og sundhedsarbejde §§ 30 - 34

Bekendtgørelse om virksomhedernes sikkerheds- og sundhedsarbejde § 20, § 23

Arbejdsmiljøloven § 12

På Arbejdstilsynets hjemmeside findes oversigter over autoriserede arbejdsmiljørådgivere.
www.at.dk/sw13546.asp.

På foreningens hjemmeside www.bstforeningen.dk er der en oversigt over BST'er og andre arbejdsmiljørådgivere.

APV'en skal også inddrage virksomhedens sygefravær med henblik på vurdering af, om forhold i virksomhedens arbejdsmiljø kan medvirke til sygefraværet.

Dyrlægeforeningen har udarbejdet skemaer til APV, som opfylder alle disse krav. Se bilag side 68 og 69.

Er et problem af mindre væsentlig karakter, kan man angive, at problemet er konstateret, men at man har nedprioriteret løsningen af det. Er det et problem, der medfører farer, fx manglende udsugning i et fremkalderrum, kan der dog være krav om, at problemet skal løses.

APV'erne skal revideres hvert 3. år, eller hvis der sker ændringer i arbejdet, arbejdsmetoder og arbejdsprocesser mv., og disse ændringer har betydning for sikkerhed og sundhed under arbejdet. Ved besøg på virksomheden, vil Arbejdstilsynet spørge efter den skriftlige APV.

Sikkerhedsorganisation

Virksomheder med 10 eller flere ansatte skal organisere deres arbejde for sikkerhed og sundhed. De ansatte skal vælge en sikkerhedsrepræsentant. Arbejdslederen danner sammen med sikkerhedsrepræsentanten en sikkerhedsgruppe.

Sikkerhedsgruppens opgave er at føre tilsyn med arbejdsmiljøet, løse arbejdsmiljøproblemer, og kontrollere, at arbejdet udføres forsvarligt.

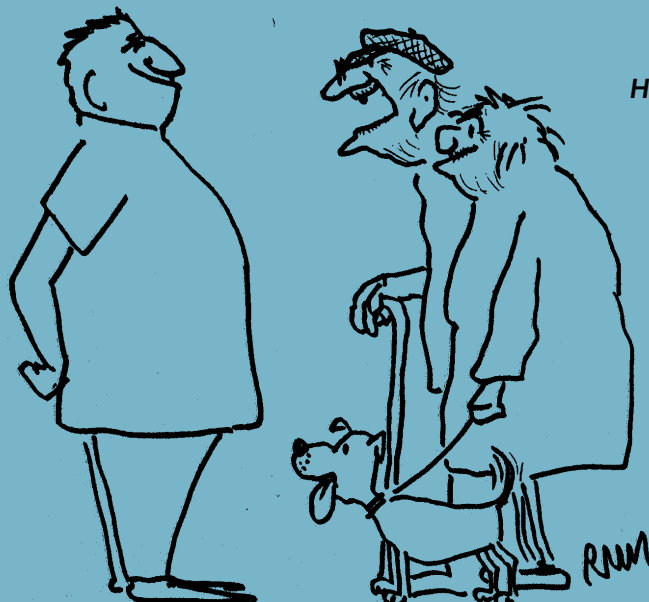
Sikkerhedsrepræsentanten skal gennemgå en lovpligtig arbejdsmiljøuddannelse, betalt af arbejdsgiveren. Arbejdsgiveren afholder i øvrigt udgifterne ved sikkerhedsrepræsentantens hverv og godtgør denne evt. tab af indtægt i forbindelse med hvervet.

Arbejds miljørådgivning

Den lovpligtige bedriftssundhedstjeneste (BST) bliver udfaset frem til udgangen af 2008. Samtidig er den almindelig pligt til at indhente ekstern sagkyndig bistand, hvis arbejdsgiveren ikke selv råder over den nødvendige sagkundskab til at varetage sikkerheds- og sundhedsarbejdet i virksomheden, blevet lovfæstet.

Hvis virksomheden får et såkaldt rådgivningspåbud, kan den kun opfylde påbudet ved at indhente rådgivning hos en autoriseret arbejdsmiljørådgiver.

Arbejds miljørådgiverne er brancheforening for virksomheder, der arbejder professionelt med arbejdsmiljørådgivning, bedriftssundhedstjenester, autoriserede arbejdsmiljørådgivere, andre arbejdsmiljøkonsulenter m.fl.

Han holder os unge.

Lov om arbejdsskadesikring
§ 48

Bekendtgørelse om an-
meldelse af ulykker mv. til
Arbejdstilsynet

Lov om arbejdsskadesikring
§§ 31-32

Anmeldelse af arbejdsskader

Virksomheden har pligt til at tegne en arbejdsskadeforsikring for sine ansatte. Forsikringen dækker ulykker, der sker i arbejdet. Virksomheden skal også tilsluttes Arbejdsmarkedets Erhvervssygdomssikring (AES), der dækker erstatning for erhvervssygdomme.

Virksomheden skal anmelde en arbejdsulykke til Arbejdstilsynet, hvis ulykken medfører mere end én sygedag ud over tilskadekomstdagen. Det sker gennem en anmeldelse til virksomhedens forsikringsselskab.

En arbejdsulykke, der formodes at give ret til erstatning eller medføre udgifter til behandling, skal desuden anmeldes til virksomhedens forsikringsselskab. Der er udarbejdet en fælles anmeldeblanket. Blanketten kan fås hos Arbejdstilsynet, forsikringsselskaberne eller Arbejdsskadestyrelsen.

Arbejdsskadestyrelsen og Arbejdstilsynet har etableret et Elektronisk AnmeldeSYSTEM til anmeldelse af arbejdsulykker og erhvervssygdomme – i almindelig tale EASY

I EASY kan en virksomhed bl.a. anmelde arbejdsskader til et forsikringsselskab, Arbejdstilsynet og/eller Arbejdsskadestyrelsen, oprette og vedligeholde stamdata om virksomheden, oprette og gemme kladder til senere anmeldelser og se tidligere elektronisk indsendte anmeldelser.

EASY er *ikke* en elektronisk udgave af den eksisterende anmeldeblanket, men en dialog på skærmen, hvor anmelderen bliver afkrævet de nødvendige oplysninger til brug for den videre håndtering af anmeldelsen. EASY vil gradvist afløse den nuværende anmeldelse via papirblanketter.

For at kunne bruge EASY skal virksomheden være tilmeldt.

Se www.arbejdsskadestyrelsen.dk/easy/

Lov om arbejdsskadesikring
§ 34

Læger og tandlæger har pligt til at anmelde det til Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen, hvis de konstaterer eller får mistanke om, at en patient har pådraget sig en konstateret eller formodet erhvervssygdom.

Enhver, der er kommet til skade i sit arbejde, har ret til at anmelde arbejdsskaden.

På Arbejdsskadestyrelsens hjemmeside www.ask.dk findes en udførlig vejledning om, hvordan man anmelder arbejdsskader.

Frist for anmeldelse af arbejdsskader

En arbejdsskade skal anmeldes snarest muligt og senest 9 dage efter, at skaden er sket.

For erhvervssygdomme som fx eksem og allergi, regnes anmeldefristen fra det tidspunkt, hvor den skadelidte har fået kendskab til, at sygdommen må antages at være erhvervsbetinget.

Arbejdsskadestyrelsen skal inden 48 timer underrettes om dødsfald, der kan være forårsaget af en arbejdsskade, herunder ethvert dødsfald indtruffet på en arbejdsplads.

Arbejdsstedets indretning

Arbejds miljøloven §§ 42 - 44

Arbejdsstedet skal indrettes således, at det sikkerhedsmæssigt er fuldt forsvareligt. Man skelner mellem faste og skiftende arbejdssteder. Der er fastsat mere detaljerede bestemmelser i bekendtgørelser om indretning af

- faste arbejdssteder
- skiftende arbejdssteder

Bekendtgørelse om faste arbejdssteders indretning

Faste arbejdssteder

Bekendtgørelsen om faste arbejdssteders indretning indeholder de almindelige krav, der stilles til en virksomheds bygninger og bedriftsanlæg, færdselsveje, arbejdsrum, inventar, temperatur, ventilation og velfærdsforanstaltninger som fx toiletter, spiseforhold, garderobe og bade- og vaskeforhold. Nogle af disse bestemmelser er behandlet i en række At-vejledninger, og kan have interesse ved indretning af dyreklinikker.

At-vejledninger oplyser om regler, Arbejdstilsynets praksis og anden viden om arbejdsmiljøforhold inden for et bestemt emne, fx ventilation på faste arbejdssteder eller indeklima.

Arbejds miljølovgivningen fastsætter også, at arbejdsrum og folkerum skal have trapper og udgange, så de ansatte ved brand og andre faresituationer kan redde sig ud fra fareområdet.

Bekendtgørelse om faste arbejdssteders indretning §§ 43 - 50

Velfærdsforanstaltninger

På faste arbejdssteder skal der være toilet, spiseplads, håndvask, garderobe, baderum, renselads, hvileplads, soveplads.

§ 47

Toilet skal være med vandudskylning.

§§ 48 - 49

Spiseplads skal være i et egnet lokale med et antal borde og siddepladser, der modsvarer antallet af ansatte. Hvis der er beskæftiget mere end tre ansatte samtidig, skal der være en særlig spiseafdeling, normalt indrettet i et særskilt rum.

Det er hensigtsmæssigt, at spisepladsen er adskilt fra klientområderne. Der bør dog ikke være for langt. På de fleste dyreklinikker og –hospitaller er der ikke en fast person ved skranken/i venteværelset, og derfor må man ofte afbryde spisningen for at betjene en klient ved skranken. Personale, der selv betaler frokostpausen, står ikke til rådighed i denne periode, og for dem vil beliggenhed af spisepladsen være mindre væsentlig.

Der skal træffes passende foranstaltninger til at beskytte ikke-rygere mod gener fra tobaksrøg.

Medbragt mad og drikke skal kunne opbevares sundhedsmæssigt forsvarligt, og der skal være mulighed for at opvarme mad og drikke.

§ 50 **Håndvaske** skal være forsynet med rindende koldt og varmt vand og sæbe. De skal være placeret hensigtsmæssigt i forhold til arbejdsrum, spiseafdeling, toiletter og garderober eller omklædningsrum.

Omgangen med dyr gør, at der meget hyppigt er behov for at vaske hænder. Det er derfor hensigtsmæssigt at anvende en mild håndsæbe og håndlotion.

§ 51 **Garderobe** så de ansatte har mulighed for forsvarlig opbevaring af personlige ejendele, fx i et aflåseligt garderobeskab, aflåselig skuffe eller andet aflåseligt rum af passende størrelse.

§§ 52 - 53 **Omklædningsrum** skal indeholde aflåseligt garderobeskab til hver ansat. Kvinder og mænd skal have adskilte omklædningsrum eller have mulighed for at benytte samme omklædningsrum hver for sig. Omklædningsrum skal være forsynet med siddepladser.

§§ 54 - 55 **Baderum** skal være indrette med passende antal håndvaske og brusebade med koldt og varmt vand. Brusebade skal være afskærmet fra omklædningsrum, forrum og andre omgivelser. Kvinder og mænd skal enten have adskilte baderum eller have mulighed for at benytte samme baderum hver for sig. I blandede praksis kan der være behov for at tage et bad, hvis man har været i landpraksis om formiddagen og skal være i klinikken om eftermiddagen.

§ 56 **Renseplads** skal forefindes, hvis der foregår vask, rensning eller desinfektion eller anden rengøring af personlige værnemidler. Den skal være på et egnet sted, eventuelt i et særligt rum.

§ 57 **Hvileplads** skal forefindes, hvis særlige hvilepauser er nødvendige, og når gravide kvinder eller ammende mødre skal have mulighed for at hvile sig. Det må ikke være i arbejdsrum, hvor der er støjgener, eller hvor der arbejdes med sundhedsskadelige stoffer og materialer. Der skal træffes foranstaltninger til at beskytte ikke-rygere mod generende tobaksrøg. En hvileplads kan også være til gavn i situationer, hvor klienter eller erhvervspraktikanter, som har været ved at besvime, har brug for at komme sig lidt.

§ 58 **Soveplads** skal forefindes, hvis der udføres tjeneste med tilladelse til at sove, fx på dyrehospitaller med vagt. Rummet skal kunne aflåses og må ikke have andre funktioner, når det benyttes som soverum. Der skal være toilet med håndvask i passende nærhed.

Bekendtgørelse om skiftende arbejdssteders indretning

Skiftende arbejdssteder

Reglerne for skiftende arbejdssteder gælder, når ansatte udfører arbejde uden for arbejdsgiverens driftsområde. Det kan fx være ved besøg hos en landmand.

Reglerne for skiftende arbejdssteder indeholder

- krav om at arbejdsgiveren skal sikre, at forholdene er forsvarlige på arbejdsstedet
- bestemmelser for indretning af mobile arbejdssteder og for velfærdsforanstaltninger i forbindelse med arbejdet

Arbejdsgiveren skal vurdere, om arbejdsforholdene på skiftende arbejdspladser, fx ved dyrlægebesøg hos en landmand, er sikkerheds- og sundhedsmæssigt forsvarlige. Er der forhold, som bør ændres, må arbejdsgiveren tale med landmanden om mulighederne for at foretage disse ændringer.

Gener og risici, som arbejdet kan medføre, skal imødegås med passende foranstaltninger, så forholdene er forsvarlige både for dem, der udfører arbejdet, og for andre der arbejder på stedet.

Risici ved transport

Dyrlæger, der arbejder i landpraksis eller hestepraksis, bruger meget tid i bilen.

En praksisbil er normalt indrettet således, at der er plads til diverse udstyr og medikamenter bag i bilen. Det er ofte kasser og bokse, der hyppigt vejer over 500 kg.

Dyrlægers praksisbiler er almindelige biler, ofte stationcars. Ved en hård opbremsning kan indholdet bag i bilen glide fremad og forårsage skade på føreren. Ofte er der kun et almindeligt net eller en tynd plade som adskillelse mellem bagagerummet og førerens sæde. Nogle dyrlæger har fået monteret en stålwire som forstærkning. Der er dog set eksempler på, at en sådan knækker eller rykkes af ved trafikuheld.

For at øge sikkerheden kan det stærkt tilrådes at lade et værksted foretage en regulær indsvejsning af skillevæg med forstærkning i, så føreren i tilfælde af uheld ikke bliver ramt eller klemt af vægten fra tingene bag i bilen.

Indeklima

Bekendtgørelse om faste arbejdssteders indretning §§ 31 - 33

Temperatur og træk, luftkvalitet, fugt og mikroorganismer, lys, lyd, luftfugtighed og statisk elektricitet har betydning for indeklimaet.

Temperatur og træk

Temperatur og påklædning skal passe til den fysiske aktivitet. Den varmemængde, legemet producerer, afhænger af det fysiske arbejde, der udføres.

Temperaturoplevelsen er især bestemt af lufttemperaturen, luftfugtigheden, lufthastigheden og af de omgivende fladers temperatur og afstand.

I arbejdstiden skal temperaturen i arbejdsrummene være tilpasset den menneskelige organisme under hensyn til de anvendte arbejdsmetoder og den fysiske belastning, som de ansatte udsættes for.

En temperatur på 20-22°C anbefales ved stillesiddende arbejde. Jo mere fysisk aktivitet der er ved arbejdet, jo lavere vil den optimale temperatur være. Der må maksimalt være 25°C ved normale udetemperaturer.

Ved let, stående arbejde, hvor arbejdsbelastningen svarer til 1,5 gange varmeproduktionen i siddende hvile, anbefales en temperatur i området 16-23°C, af-

Indeklimasyge

Indeklimagener kan medføre "indeklimasyge" - også kaldet "den syge bygnings syndrom" - der er et lægevidenskabeligt anerkendt og veldokumenteret problem. WHO beskriver "den syge bygnings syndrom" således:

at der blandt personerne i bygningen er flere end normalt, der har ét eller flere af følgende symptomer:

- irritation af øjne, næse og svælg
- tørre slimhinder og hud
- rødme af hud
- træthed
- hovedpine
- luftvejsinfektioner
- hoste
- hæshed
- hvæsende vejtrækning
- kløe
- uspecifikke overfølsomhedsreaktioner
- kvalme
- svimmelhed

Hvornår symptomerne stammer fra arbejdspladsens indeklima kan være svært at afgøre. Generelt kan man dog regne med, at problemerne stammer fra arbejdspladsen, hvis

- symptomerne opstår efter ophold i bygningen eller arbejdsrum
- symptomerne forsvinder helt i løbet af weekends eller ferie.

hængig af påklædning. Dette svarer til meget af det arbejde, der udføres på dyreklinikker og -hospitaller.

Temperaturændringer på mere end 4°C føles ofte ubehagelige. Forskellen i temperaturer målt ved gulvet og i hovedhøjde bør derfor ikke være over 4°C.

Koncentrationsevnen svækkes, hvis der er for varmt. Præcisionsarbejde bliver sværere at udføre, hvis der er for koldt, især fordi fingrene bliver stivere og mindre følsomme på grund af den mindre blodgennemstrømning.

Ved stillesiddende arbejde og en lufttemperatur på 20°C vil en luftstrøm på mere end 0,15 m/sek. føles som træk. Ved manuelt arbejde vil en lufthastighed på under 0,4 m/sek. ikke være generende.

Ventilation og temperaturregulering ved åbning af vinduer vil mange opleve som ubehagelig. Trafik gennem døre vil ofte give trækgener. Det bør man være opmærksom på, hvis der er en skranke, hvor en medarbejder mere konstant opholder sig. På mange dyreklinikker og -hospitaller foregår en del kontorarbejde ved skranken. Mange steder kan problemet løses ved at lave et vindfang.

Luftkvalitet

Støv består bl.a. af

- hudskæl
- papirstøv
- pollen
- mikroorganismer

På dyreklinikker og -hospitaller er der desuden en del dyrehår, der kan cirkulere i luften. Derfor er en effektiv rengøring vigtig. Hårde eller halvhårde gulve er bedre end gulvtæpper.

I staldbygninger kan der være støv i luften fra halm eller anden strøelse. Er det af generende omfang, kan støvmaske anbefales.

Hvorfor skulle det ikke gøre mere ondt på mig end på hunden? Det var jo mig, du stak.

Afgasning

Mange byggematerialer, lim, maling og gulvbelægningsmaterialer afgiver gasser, som fx kan indeholde formaldehyd og visse organiske opløsningsmidler. Problemerne er størst i nybyggeri.

Printere og kopimaskiner afgiver varme og ozon. Ved nyindkøb bør man vælge maskiner med lav varmeudvikling og lav ozonafgivelse. Risikoen for gener fra kontormaskiner afhænger både af maskinerne og af lokalets størrelse og indretning. Lokaler med mange kontormaskiner skal være velventilerede. Netværksprintere og kopimaskiner bør stå i et separat, velventileret lokale.

Røg

Kortvarige ophold i lokaler, hvor der kun er en enkelt ryger, og hvor lokalet er stort og velventileret, opfattes normalt ikke som et problem. Men ellers vil passiv rygning være et problem for de fleste.

Personer, der opholder sig i venteværelser på dyreklinikker eller dyrehospitalet vil typisk ryge, hvis der står et askebæger – men undlad det, hvis de skal spørge efter et askebæger.

I lokaler, hvor der ryges mere permanent, skal der være væsentlig større luftskifte end normalt. Dog løser øgning af ventilationen ikke altid problemet.

I spise- og hvilerum skal der træffes passende foranstaltninger til at beskytte ikke-rygere mod gener fra tobaksrøg.

Fugt og mikroorganismer

Fugtige forhold giver gode vækstbetingelser for mikroorganismer som fx skimmelsvampe og bakterier. Skimmelsvampe kan vokse i bygningskonstruktioner, fx gipsvægge og træværk. Man skal være opmærksom på, at der kan være skjulte fugtskader inden i konstruktionerne. Bakterier kan bl.a. findes i tæpper.

Er der synlige tegn på fugtskade og/eller skimmelvækst, må man fjerne fugtkilden og udbedre fugtskaderne.

Luftfugtighed

Luftfugtigheden giver normalt ikke gener, hvis den relative fugtighed er mellem 25 og 60 procent. Oplevelsen af at luften er tør skyldes ofte høje temperaturer eller støv og kemiske stoffer i luften.

Statisk elektricitet

Det afhænger af kombinationen af påklædning, skosåler og gulvbelægning, om personer bliver opladet på grund af statisk elektricitet.

Problemer med statisk elektricitet kan fx løses ved at anvende antistatiske gulvbelægningsmaterialer, ved at bruge skyllemiddel ved tøjvask, og ved at undlade at bruge polishmidler til linoleum og vinyl.

Ventilation

Bekendtgørelse om faste arbejdssteders indretning §§ 34 - 37

Arbejds miljølovgivningen fastsætter,

- at arbejdsrum skal have tilstrækkelig tilførsel af frisk luft uden generende træk
- at der ved visse arbejdsprocesser skal etableres en mekanisk udsugning, der så vidt mulig fjerner forureningen på det sted, hvor den udvikles, nemlig hvor der
  - udvikles luftarter, støv eller lignende, som er sundhedsskadelige eller eksplosive, eller
  - udvikles røg, mikroorganismer, aerosoler, ildelugt eller anden generende luftforurening

På dyreklinikker og -hospitaller gælder dette især vedrørende narkosespildgasser og visse laboratorieprocesser.

God ventilation giver mulighed for at sikre luftkvaliteten. Samtidig kan ventilationen bruges til at regulere rumtemperaturen. Ventilationen kan give anledning til træk, hvis

- der udsuges mere luft, end der blæses ind
- der indblæses for kold luft
- indblæsningen sker med for stor hastighed
- luftstrømmen rammer personen
- anlægget er forkert dimensioneret
- anlægget benyttes forkert

Naturlig ventilation

Naturlig ventilation er det luftskifte, der sker gennem utætheder i bygningskonstruktionen, ved brug af døre og vinduer, gennem ventiler og lignende til det fri.

Det naturlige luftskifte kan være tilstrækkeligt til ventilation i arbejdsrum, hvor der ikke forekommer forurening eller indeklimagener. Hvis der ryges i rummet, eller hvis der udvikles varme fra teknisk udstyr, kan der være behov for øget ventilation for at opnå en tilfredsstillende luftkvalitet.

Tobaksrygning kan betyde, at ventilationen skal være mere end 2,5 gange større, end det ellers er nødvendigt for at sikre en god luftkvalitet.

Mekanisk ventilation

Mekanisk rumventilation er egnet, når der skal ventileres for varme og forurening, der afgives i små koncentrationer mange steder i lokalet, fx i et kontor hvor flere mennesker sidder samlet, hvor der må ryges, eller der er en del kontormaskiner. Ved mekanisk rumventilation tilføres hele rummet frisk luft, og der udsuges tilsvarende luftmængder.

Procesventilation

Procesventilation fjerner luftforureningen på det sted, hvor den udvikles. Recirkulation er ikke tilladt ved procesventilation.

Procesventilation er påkrævet, når der ved en arbejdsproces sker udvikling af luftarter, støv eller lignende, der er sundhedsskadelige eller eksplosive, eller udvikling af røg, mikroorganismer, aerosoler, ildelugt eller anden generende luftforurening.

Procesventilation kræves, selvom den forurenende arbejdsproces ikke er kontinuerlig, blot den er jævnlig gentagen og af ikke uvæsentlig varighed, fx nar-kose. Procesventilation skal indrettes, så den nedbringer luftforureningen effektivt.

Det er aldrig tilstrækkeligt at nedbringe forureningen til en eventuel grænseværdi, hvis det er muligt og rimeligt under hensyntagen til den tekniske udvikling at fjerne forureningen yderligere

Procesventilation skal så vidt muligt etableres med punktudsugning i direkte tilknytning til den forurenende arbejdsproces. I dyrehospitaler og -klinikker vil det sige

- 1 over patientens hoved i forbindelse med anæstesi, så tæt på patient/system sammenkoblingen som muligt,
- 2 over fremkaldermaskinen/fremkaldertankene
- 3 over farvevæskerne, hvor der anvendes hæmacolor

Ventilationsanlæg skal normalt indrettes, så der tilføres frisk luft i en mængde, der svarer til den udsugede mængde. Dog kan der holdes overtryk i arbejdsrum, der ikke ønskes forurenede fra omgivelserne. Det vil sige, at der indblæses mere luft i rummet, end der suges ud.

Erstatningsluftens temperatur og hastighed har betydning for risikoen for træk. Derfor skal erstatningsluften opvarmes i fornødent omfang, og lufthastigheden i opholdszonen bør ikke overstige 0,15 m/sek. ved stillesiddende arbejde, eller 0,4 m/sek. ved fysisk arbejde.

De fleste dampe er tungere end luft, men vil i forbindelse med opvarmning stige til vejrs eller blive opblandet på grund af den luftcirkulation, der er i et lokale, hvor mennesker færdes.

Procesventilation skal være forsynet med en overvågningsautomatik, der på hensigtsmæssig måde giver tydeligt signal, visuelt eller akustisk, såfremt ydelsen i anlægget svigter. Dvs. filter-, spjæld-, flow- og motorovervågning eller kombinationer heraf.

Leverandøren skal levere en fyldestgørende brugsvejledning sammen med ventilationsanlægget. Til det hører bl.a. de nødvendige angivelser for drift og vedligeholdelse samt et sæt hovedtegninger. Alle ventilationsanlæg skal kontrolleres regelmæssigt og holdes forsvarligt rene af personale med særligt kendskab til ventilationsanlæggets funktion og formål. Ved indvendig rengøring af kanaler o.l., hvor der forekommer skadelige stoffer og materialer, skal der benyttes egnet åndedrætsværn og eventuelt støvafvisende tøj.

Støj

Bekendtgørelse om beskyttelse mod udsættelse for støj, § 3 og § 9

Unødig støjbelastning under arbejdet skal undgås. Støjniveauet, herunder niveauet for infralyd og ultralyd, skal derfor holdes så lavt, som det er rimeligt under hensyntagen til den tekniske udvikling. De akustiske forhold skal være tilfredsstillende.

Støj defineres normalt som uønsket lyd. Om lyd skal betragtes som lyd, eller som støj er en subjektiv bedømmelse, som styres af, hvilken indstilling man har til den givne lyd.

Støjbekæmpelse

For at opnå et godt indeklima er det nødvendigt, at lyd- og akustikforholdene er gode. Rum skal derfor være akustisk regulerede og bør ikke belastes af støj fra naborum eller udefra.

Støjbeskadigelse kan ske på to måder. Ved kortvarige kraftige lydtryk, der direkte kan brække de tynde hårceller i det indre øre, eller ved langvarig påvirkning med lydenergi så hårcellerne efterhånden beskadiges og ødelægges. I ingen af tilfældene er der senere mulighed for at udbedre skaden.

Støjens skadevirkning er afhængig af personens følsomhed, hvor længe øret har været udsat for støjen, samt af støjens frekvens, sammensætning og totale varighed.

Den individuelle forskel i følsomhed for støj kan bero på arveanlæg, tidligere sygdomme, alder, køn, indvirkning fra nydelsesmidler, lægemidler m.m. Der er påvist sammenhænge mellem udsættelse for organiske opløsningsmidler og svækkelse af hørelsen.

Udover nedsat hørelse kan støjpåvirkning medføre forhøjet blodtryk, forhøjet mavesyreproduktion og øget vejrtrækningsrytme. Blodcirkulation, søvnrytme og fordøjelse forværres. Alt dette fører igen til hovedpine, ildebefindende, muskelspænding, træthed psykisk og fysisk, hvilket igen medfører manglende opmærksomhed. Øret er mest følsomt i frekvensområdet 1000 -4000 Hz.

Ingen person må udsættes for en støjbelastning på mere end 85 dB(A) over en 8 timers arbejdsdag. Hvis det ikke er muligt at nedbringe støjen til under 85 dB(A), må arbejdsgiveren kun lade arbejdet udføre, hvis der anvendes høreværn.

Hvis støjbelastningen er på 80 dB(A) eller derover, skal der stilles høreværn til rådighed. Det kan fx være tilfældet, hvor der udføres kortvarigt arbejde under megen støj eller kraftig impulsstøj (rengøring eller andet arbejde i burrum med hundeglam). Alle bør her anvende høreværnet, da de ellers risikerer at få høreskader. I landpraksis kan det fx være på sin plads at anvende høreværn i forbindelse med arbejde i svinestalde

Høreværn gør det vanskeligt at tale sammen og kan derfor isolere brugeren fra omverdenen. Det skal man være opmærksom på, så eventuelle farlige situationer forebygges.

Høreværn findes i to typer: Ørepropper som anbringes i øregangen, eller ørekopper som dækker øret. Ørepropper mindsker støjbelastningen med 10-20 dB(A) og ørekopper med 20-30 dB(A).

Der skal foretages støjmåling, hvis Arbejdstilsynet kræver det, eller hvis forholdene i øvrigt giver anledning dertil.

Ansatte, der udsættes for støj som overskrider en støjbelastning på 85 dB(A) eller spidsværdier af impulser på 137 dB(C), skal have adgang til en arbejdsmedicinsk undersøgelse. Ansatte, der udsættes for støj, som overskrider en støjbelastning på 80 dB(A) eller spidsværdier af impulser på 135 dB(C), skal have adgang til en høreundersøgelse, herunder en audiometrisk undersøgelse, hvis arbejdspladsvurderingen viser risici som følge af støj. Arbejdsgiveren skal i begge tilfælde betale for undersøgelse.

Grænseværdier for støjbelastning

85 dB(A)	8 timer
88 dB(A)	4 timer
91 dB(A)	2 timer
94 dB(A)	1 time
97 dB(A)	30 minutter
100 dB(A)	15 minutter

Nogle råd vedr. opsætning af absorbenter

- Er absorbenten udsat for stød, kan den beskyttes af en tynd perforeret plade med en perforeringsgrad på min. 25%
- Ved bemalede absorbenter skal en specialmaling anvendes for ikke at forringe absorptionen
- Det er vigtigt at vedligeholde absorbenterne. Skader kan forårsage drys
- Absorbenten behøver ikke udgøre en sammenhængende flade. Virkningen er lige så stor ved opsætning af adskilte afsnit, bafler
- Absorbenter bør i princippet opsættes jævnt fordelt i rummet. Men er støjilden placeret i rummets ene ende, er det fordelagtigt at placere hovedparten af absorbenterne i denne del

Akustik

I arbejdsrum vil det normalt være en fordel, at rummets overflade dæmper (absorberer) lyden. Herved undgås, at støjen reflekteres tilbage i rummet.

I rum med dårlig akustik runger det. Man bliver generet af støjkilder, selv i stor afstand fra støjilden, og støjniveauet er højere end nødvendigt. Rummet vil føles ubehageligt at være i, og det vil være svært at føre samtaler.

I sådanne rum kan akustikken forbedres ved at sætte lydabsorberende materiale på loft, vægge og andre overflader. Opsætning af absorbenter kaldes akustisk regulering. Absorbenter kan i mange tilfælde bevirke, at lydniveauet sænkes med op til 6 dB(A) i nogen afstand fra støjilden.

Såfremt støjen indeholder kraftig dyb lyd, kan det være nødvendigt med særlige foranstaltninger, fx opsætning af lavfrekvensabsorbenter.

I burrum anvendes ofte meget glatte vægbeklædninger af hensyn til mulighederne for at gøre rent, men det giver ofte meget støj, når urolige og utålmodige hunde gør vedvarende. Der kan med fordel anvendes lydabsorberende materialer i loftet og på den øverste del af væggene.

Valg af lydabsorberende materialer

Som lydabsorbenter anvendes i reglen mineraluld, skumplast med åbne porer, træbeton el. lign. materialer med porøs struktur. Ved valg af absorbenter skal man være opmærksom på, at der kan være funktionskrav ud over de rent lyd-mæssige, fx krav vedr. hygiejne, holdbarhed, drys, indeklimate eller brandfare.

Belysning

Bekendtgørelse om faste arbejdssteders indretning §§ 38 - 48

Ordentlig belysning er vigtig. Ca. 80% af vore sanseindtryk kommer gennem øjnene. Med alderen bliver behovet for godt lys større. En 60-årig har behov for ca. 40% mere lys end en 20-årig for at læse samme tekst.

Skemaet angiver, hvor mange lux – altså hvilken lysstyrke, der bør være de forskellige steder på et dyrehospital eller en dyreklinik. Værdierne er angivet på baggrund af Dansk Standard nr. 703 for belysning i hospitaler.

Værdierne skal ikke opfattes som krav, men som vejledende. Man kan låne et luxmeter hos sin elektriker og se, om der er forskel på de anbefalede værdier, og hvad man kan måle på sit eget hospital/klinik. Man må så selv vurdere, om der er behov for at ændre på forholdene, hvis der er stor uoverensstemmelse mellem de faktiske forhold og skemaets værdier.

En lysmængde i overensstemmelse med disse anbefalinger er kun en del af det at have god belysning på arbejdspladsen. Øjnene anstreges også af andre forhold, fx skift i lysstyrke, flimren og dårlig kontrast.

Lysstyrkeskift

Er der et godt operationslys med et lysfelt på størrelse med abdomen på en labrador, skal øjnene ofte acceptere mindre lysstyrke, når man vender sig mod instrumentbordet eller kigger på overvågningsudstyret, altså det arbejdsfelt som ligger i en lidt større cirkel uden om operationsfeltet. Det kan man blive træt i øjnene og i hovedet af. Det er derfor vigtigt at have en rigtig god generel arbejdspladsbelysning og en god rumbelysning i operationsstuen – udover et godt operationslys. Hvis operationslampen giver 20.000 lux, vil det være optimalt med en arbejdspladsbelysning på ca. 4.000 til 5.000 lux, altså 20-25% af operationslysstyrken. Længere ude i lokalet kan der godt være 200 lux, men det vil altid være en fordel med lidt mere end det.

Flimmer

En anden belastende faktor er lysflimmer. De almindelige "gammeldags" armaturer vil ofte give et lys, der er flimrende. Hvis det flimrer langsomt, opfatter man det som hurtige blink, og det kan man hurtigt blive træt af; lidt hurtigere

Normer for lys på dyrehospitaler og -klinikker, tilpasset efter DS 703

Alle målinger skal foretages der, hvor man arbejder (skrivebord, operationsbord eller undersøgelsesbord)

Rum, arbejdssted	mindste lysmængde (lux)	egen klinik/hospital (lux)
Venteværelse, rumbelysning	200	
Arbejdsplads, reception	500	
Undersøgelsesrum, rumbelysning (1)	200	
Undersøgelsesrum,undersøgelseslys	>500	
Røntgenrum, rumbelysning (2)	200	
Laboratorium, rumbelysning	200	
Laboratorium, arbejdslys	>500	
Forberedelse, rumbelysning	200	
Forberedelse, undersøgelseslys	>500	
Operationsstue, rumbelysning	200	
Operationsstue, operationslys	>20.000	
Opvågning, rumbelysning	200	
Opvågning, undersøgelseslys	>500	
Kontor, rumbelysning	200	
Kontor, arbejdslys	500	
Burrum	50-200	
Opholdsrum, rumbelysning	50-200	
Opholdsrum, rumbelysning	50-200	

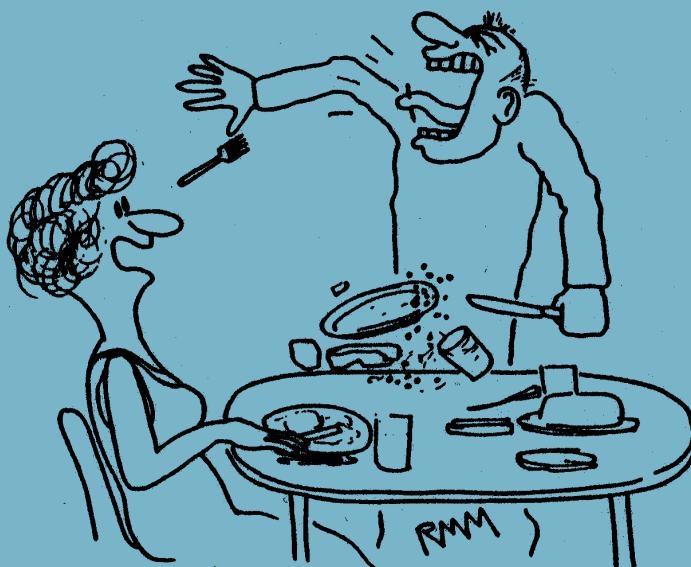
(1) og (2): lyset må gerne kunne dæmpes til 0 lux

flimren er sværere at "få øje på". Man bliver træt i øjnene eller får hovedpine, uden egentlig at vide hvorfor. Problemet med flimrer kan løses ved at anvende HF-koblinger.

Farvegengivelse

Lysets evne til at gengive farver korrekt er af stor betydning. Vurdering af farver er af stor betydning, når der fx skal foretages operationer eller undersøgelser. R_a angiver lysets evne til at gengive en farve på en skala fra 0 til 100, hvor 100 er det bedste, der kan opnås. DS 700 foreskriver mindst R_a 90 i lægeklinikker.

*Endnu en knækket kanylenål i din bøf?
Det er hvad der kommer ud af at
acceptere dine egne patienter som
betaling for regningen.*

Farvetemperatur

Lysfarven er af stor betydning for ens fornemmelse af velvære. Farven måles i Kelvin. En farvetemperatur på 5.000 Kelvin giver et relativt koldt lys i retning af dagslys. Det kan i visse situationer være ønskeligt, men kan dog virke forkert, fx på steder hvor klienter skal føle lidt hyggestemning. Det er derfor en faktor, det er værd at overveje nøje, når man indretter eller laver om.

Reflekser og spejlinger

Reflekser og spejlinger kan have samme virkninger som direkte blænding. I nogle tilfælde kan man blive blændet uden at være opmærksom på det, men det udløser spændinger og hovedpine og medfører forkerte arbejdsstillinger.

Skærmterminaler bliver mindre følsomme for reflekser, hvis man vælger en opsætning med lys baggrund og mørke bogstaver. Ved placering af skærme og valg af belysning skal der udvises særlig omhu.

Udendørs belysning

Også for udendørs arbejdssteder skal belysningen være af en sådan beskaffenhed, at arbejdet og færdslen kan foregå forsvarligt.

Vedligeholdelse og rengøring

Lyskilder afgiver mindre lys med tiden. Når armaturer og overflader bliver snavsede, vil de reflektere mindre lys. Det er derfor vigtigt, at belysningsanlæg vedligeholdes og rengøres regelmæssigt.

Stoffer og materialer

Arbejdsmiljøloven §§ 48 - 49 c

Bekendtgørelser om arbejde med stoffer og materialer (kemiske agenser) og om foranstaltninger til forebyggelse af kræft- og sygdomsrisikoen ved arbejde med stoffer og materialer

Bekendtgørelse om klassificering, emballering, mærkning, salg og opbevaring af kemiske stoffer og produkter

Man skal undgå unødige påvirkning fra stoffer og materialer ved at fjerne dem helt, begrænse brugen mest muligt eller gennemføre substitution. Det vil sige, at stoffet skal erstattes med et ufarligt eller et mindre farligt stof. Der skal foretages substitution, selvom der kun arbejdes med ubetydelige mængder. Der kan også blive tale om at skifte fra én teknik eller procedure til en anden, udskifte maskiner el. lign.

Hvis det er nødvendigt at bruge farlige stoffer og materialer, skal arbejdet planlægges, tilrettelægges og udføres, så det er forsvarligt. Det skal bl.a. sikres, at der bliver mindst mulig udsættelse for stoffet, fx ved brug af procesventilation, stinkskaab eller om nødvendig brug af personlige værnemidler.

Stoffer og materialer skal her forstås som stoffer og materialer, der kan frembyde risici på den ene eller den anden måde. Det er alt fra rene kemiske stoffer og blandinger heraf til materialer af enhver art. Stoffer og materialer kan være faste, flydende eller luftformige. De kan indgå i en fremstillingsproces, være en del af et produkt, indgå i en proces som et hjælpemiddel, eller opstå som et biprodukt ved en proces.

Farlige stoffer og materialer

Farlige stoffer og materialer er

- Stoffer og materialer, der skal klassificeres som farlige efter Miljøministeriets regler om klassificering
- Stoffer og materialer, der er optaget i Arbejdstilsynets liste over grænseværdier for stoffer og materialer og bilag hertil
- Materialer, der indeholder 1% eller derover, for gasformige materialer 0,2%, af et stof optaget med en grænseværdi i Arbejdstilsynets liste over grænseværdier for stoffer og materialer
- Materialer, der indeholder 1% eller derover, for gasformige materialer 0,2%, af et stof, der er klassificeret som sundhedsfarligt eller miljøfarligt efter Miljø- og Energiministeriets regler om klassificering
- Stoffer og materialer, som på grund af deres fysisk-kemiske, kemiske eller toksikologiske egenskaber og den måde, hvorpå disse anvendes eller forekommer på arbejdspladsen, kan indebære en risiko for påvirkning fra stoffer og materialer

Bekendtgørelse om arbejde med stoffer og materialer (kemiske agenser) §§ 6 – 9

Bekendtgørelse om arbejde med stoffer og materialer (kemiske agenser) § 11

At-vejledning C.o.1
Grænseværdier for stoffer og materialer. April 2005

At-vejledning C.o.12.
Leverandørbrugsanvisning (sikkerhedsdatablad) og teknisk datablad for stoffer og materialer. Maj 2003

Det skal fremgå af virksomhedens APV, om der er farlige stoffer eller materialer på arbejdspladsen. Hvis der er, skal APV'en indeholde en liste over dem med henvisning til de relevante leverandørbrugsanvisninger.

Substitution

Hovedreglen er, at der skal ske substitution altså at stoffet skal erstattes med et ufarligt eller mindre farligt stof – også selvom der kun arbejdes med ubetydelige mængder.

Hvis man mener, at det ikke muligt at foretage substitution, kan Arbejdstilsynet forlange dokumentation for, at det ikke er teknisk muligt.

Grænseværdier

Grænseværdier angiver normalt stoffets tilladte tidsvægtede gennemsnitskoncentration for en 8 timers arbejdsdag. Selv om den tidsvægtede gennemsnitskoncentration ikke overstiger grænseværdien, må koncentrationen dog ikke selv for kortere perioder (højest 15 min) overskride 2 gange grænseværdien.

I grænseværditabellen er visse stoffer anført markeret med et L i kolonnen "Anmærkninger". For disse stoffer må grænseværdien ikke overskrides på noget tidspunkt, heller ikke for helt korte perioder. L betyder "loftsværdi".

Et eksempel på et sådant stof er formaldehydopløsning 36%, der har en loftsværdi på 0,3 ppm (0,3 mg/m³). Formaldehyd er også mærket med K, som angiver, at det kan være kræftfremkaldende.

Leverandørbrugsanvisninger

Før et stof eller et materiale tages i brug, skal arbejdsgiveren sikre sig tilstrækkelige oplysninger om dets egenskaber. Disse oplysninger kan fås fra en leverandørbrugsanvisning. Leverandøren af farlige stoffer eller materialet skal forsyne virksomheden med en sådan, og der må ikke være farlige stoffer eller materialer på en dyreklinik eller et dyrehospital uden leverandørbrugsanvisninger.

En leverandørbrugsanvisning skal være på dansk og indeholde oplysninger om:

- 1 identifikation
- 2 indholdsstoffer
- 3 fareidentifikation
- 4 førstehjælp
- 5 brandbekæmpelse
- 6 forholdsregler ved spild
- 7 sikkerhedsforskrifter ved håndtering og opbevaring
- 8 værnemidler og forebyggelsesprincipper
- 9 forholdsregler ved brug
- 10 fysiske / kemiske egenskaber
- 11 toksikologiske oplysninger
- 12 miljøoplysninger
- 13 bortskaffelse
- 14 transportoplysninger
- 15 oplysning om regulering
- 16 andre oplysninger (fx hvornår den er skrevet og af hvem)

Bekendtgørelse om arbejde med stoffer og materialer (kemiske agenser) §21

At-vejledning C.o.11. Arbejdspladsbrugsanvisning for stoffer og materialer. November 2005

Bekendtgørelse om klassificering, emballering, mærkning, salg og opbevaring af kemiske stoffer og produkter §§ 37 - 38

Arbejdspladsbrugsanvisninger

Arbejdsgiveren skal udarbejde arbejdspladsbrugsanvisninger, når ansatte arbejder med farlige stoffer og materialer. Leverandørbrugsanvisning er ikke nok i sig selv. Arbejdspladsbrugsanvisningen skal forklare, hvor og hvordan man netop på denne arbejdsplads arbejder med det aktuelle stof eller materiale, herunder brug af personlige værnemidler. Den skal også beskrive, hvordan det skal opbevares på virksomheden, og hvordan det bortskaffes.

De ansatte skal have brugsanvisningerne udleveret og skal instrueres effektivt.

Arbejdspladsbrugsanvisningerne skal holdes a jour med ændringer i leverandørbrugsanvisningerne. Erfaringer af sikkerheds- eller sundhedsmæssig karakter, der fås under arbejdet, skal tilføjes.

Hvis der arbejdes med så små mængder farlige stoffer og materialer, at arbejdet kan sammenlignes med den private brugers, og hvis brugen kun sker lejlighedsvis, kan mærkningen på emballagen og leverandørens brugsanvisning være nok.

Opbevaring

Farlige stoffer og materialer skal opbevares forskriftsmæssigt og i den originale emballage. Hvis de omhældes, skal de markeres med stoffets navn og faresymbol. De skal være forskriftsmæssigt etiketteret og bør kun forefindes i den nødvendige mængde.

Meget giftige stoffer og produkter som hæmacolor, formaldehyd, methanol og pentobarbitalnatrium skal opbevares forsvarligt i særskilt og aflåst skab eller rum, der tydeligt er mærket med en advarselstavle (dødningehoved samt teksten "giftige stoffer").

De skal være utilgængelige for børn og må ikke opbevares sammen med eller i nærheden af levnedsmidler, foderstoffer, lægemidler o.lign.

Faremærker

Meget giftig

Giftig

Sundhedsskadelig

Ætsende

Lokalirriterende

Eksplosiv

Yderst brandfarlig

Meget brandfarlig

Brandnærende

Miljøfarlig

Bekendtgørelse om arbejde med stoffer og materialer (kemiske agenser)

At-vejledning C.1.3. Arbejde med stoffer og materialer. Februar 2003

Arbejdet med farlige stoffer og materialer

Er det nødvendigt at bruge farlige stoffer og materialer, skal arbejdet planlægges, tilrettelægges og udføres, så det kan foregå forsvarligt. Det skal sikres, at der bliver mindst mulig udsættelse for stoffet fx gennem brug af procesventilation, stinkskab og om nødvendig brug af personlige værnemidler.

Nogle steder omhælder man formalin fra en større beholder – med risiko for spild og for indånding af dampe. Det kan undgås, idet man fx på Landbohøjskolens apotek kan købe små beholdere med få ml beregnet til forsendelse. Arbejdsprocessen indskrænkes på den måde til, at låget skal skrues af, biopsien puttes i glasset, og låget skrues på.

Hvor der udføres arbejdsprocesser, der kan udvikle farlige luftarter, dampe eller aerosoler, skal arbejdet som hovedregel udføres i et stinskab indrettet til formålet og med tilstrækkelig ventilation, der effektivt forhindrer de udviklede luftarter mv. i at trænge ud i lokalet. På dyrehospitaler og -klinikker drejer det sig fx om arbejde med hæmacolor og med formalin.

Stinkskebe kan købes færdige og findes i mange størrelser og udformninger. Man kan også konstruere sit eget stinskab, som passer til ens eget brug. Man skal her huske på principperne for procesventilation – at udsuget luft ikke må genanvendes, og at udsugningen skal være tilstrækkelig til at fjerne de farlige stoffer effektivt. En emhætte er sjældent tilstrækkelig.

For arbejde med cytostatika er der særlige retningslinjer om

- omgang med cytostatika
- forholdsregler ved medicinpræparering, indgivning, rengøring, spild og affaldshåndtering
- gravide medarbejderes omgang med cytostatika

Håndtering af lægemidler

Information om veterinære lægemidler på Lægemiddelstyrelsens hjemmeside www.lmst.dk. På www.produktresume.dk findes en samlet oversigt over registrerede veterinære lægemidler i Danmark med uddybende information om hvert præparat.

Håndtering af lægemidler kan være forbundet med sundhedsfarer, og korrekt omgang med og håndtering af lægemidler er derfor meget vigtig. Mange lægemiddelstoffer kan udløse allergi. Desuden kan der være risiko for kræft, organskader eller fosterskader. Selv ganske små mængder stof, der kan afgives ved håndtering af lægemidler, kan fremkalde skadevirkninger.

Instruktion

Arbejdsgiveren skal informere de ansatte om de sundhedsfarer, som håndtering af visse lægemidler kan medføre, samt instruere de ansatte i at udføre arbejdet på en sundhedsmæssigt fuldt forsvarlig måde.

Arbejdet skal planlægges og tilrettelægges på baggrund af kendskab til de konkrete arbejdsforhold og således, at almenhygiejniske retningslinjer iagttages i videst muligt omfang.

For at forebygge sundhedsfare skal de ansatte kunne udføre arbejdet på en sådan måde, at kontakt med de forskellige lægemidler undgås. Flere og flere tabletter findes i blisterpakninger, hvilket giver mindre risiko for direkte kontakt med medicinen.

Tabletter	Der bruges handsker ved fremtagning, deling eller knusning af tabletter. Ved knusning af tabletter kan, når det er nødvendigt, anvendes en lukket morter eller knusningen kan foregå i stinkskaab.
Salver og cremer	Påføres med éngangshandsker eller ved brug af spatel.
Pulvere	Ophældning af pulver skal foregå, så det støver mindst muligt for at nedsætte risiko for indånding og hudkontakt.
Injektionsvæsker	Ved præparering anvendes arbejdsmetoder, der begrænser udvikling og spredning af damp og aerosoler mest muligt.

Hætteglas med tørstof

- Ved opløsning af tørstof og efterfølgende udtagning af den ønskede lægemiddelmængde anvendes følgende procedure:
  - 1 Den afmålte opløsningsvæske tilsættes ved at trække lidt luft op i sprøjten, hvorefter undertrykket i hætteglasset udlignes ved langsomt at lade lidt væske løbe ned langs hætteglassets side. Proceduren gentages, til al væsken er tilsat tørstoffet.
  - 2 Til sidst trækkes yderligere luft op i sprøjten, således at der er et lille undertryk i hætteglasset. Ryst hætteglasset forsigtigt, til al tørstof er opløst. Ved udtagning af den ønskede mængde lægemiddel anvendes en sprøjte med et volumen svarende til den ønskede udtagne mængde lægemiddelopløsning.
  - 3 Der trækkes luft op i sprøjten svarende til ca. $\frac{1}{2}$ - $\frac{2}{3}$ af det ønskede volumen.
  - 4 Stik kanylen i hætteglasset med opløsning. Vend/hold sprøjte/kanylen og hætteglas således, at kanylespidsen befinder sig ca. midt i væsken. Træk stemplet tilbage – der kommer kraftig modstand – udlign trykket med den luft, der er i sprøjten. Gentag proceduren indtil hele den ønskede mængde lægemiddelopløsning er i sprøjten.
  - 5 Vend nu hætteglasset således, at kanylespidsen befinder sig i luftrummet mellem den resterende væske i hætteglasset og proppen. Træk yderligere luft op i sprøjten til der mærkes kraftig modstand og træk kanylen ud af hætteglasset.

Ampul

- Ved optrækning af lægemiddel fra ampul, anvendes følgende procedure:
  - 1 Fjern væsken fra ampulhalsen ved let banken. Anbring evt. en ampulknækker på ampullens hals.
  - 2 Hold en tør, steril gazekompres omkring ampulhalsen.
  - 3 Knæk ampulhalsen ved at trække ampulspidsen mod dig selv.
  - 4 Før kanylen ned i ampullen og træk den ønskede mængde op i sprøjten. Tør kanylen af i en tør gazekompres.

Spild ved uheld

- Ved uheld med spild af lægemiddelopløsning tørres straks op med tørt cellestof (køkkenrulle) og afvaskes med vand og sæbe. Hvis det drejer sig om større mængder flygtigt lægemiddel, kan der endvidere anvendes åndedrætsværn, og der skal luftes ud. Forurenede celler anbringes i en lukket plastikpose eller en lukket beholder. Anvend altid éngangshandsker ved optørring efter uheld.
- Spildt medicin på huden eller hudkontakt med ekskreter afvaskes straks med vand og sæbe.
- Ved stænk i øjet skylles med vand eller fysiologisk saltvandsopløsning i mindst 15 minutter.
- Ved vedvarende gene kontaktes arbejdsgiver/sikkerhedsorganisation og læge.

Bortskaffelse af brugte sprøjter, kanyler og medicinglas

- I alle kommuner findes ordninger for bortskaffelse af klinisk risikoaffald (tidligere benævnt sygehusaffald). Dyrehospitaler og dyreklinikker skal være tilsluttet sådanne ordninger. I forbindelse hermed findes der specialemballage for de forskellige former for affald, fx kanyler og medicinrester.
-

Udtagning af medicin fra hætteglas burde ikke medføre kontakt, da håndtering af éngangssprøjter og kanyler samt medicinbeholdere er indøvet allerede fra studiet på KVL samt på veterinærsygeplejeskolen. Følgende gælder ved håndtering af tabletter, salver og cremer, pulver og injektionsvæsker.

Førstegangsinstruktion

Følgende vejledning er beregnet til førstegangsinstruktion af personale:

Allergi

Visse lægemiddelstoffer kan ved kontakt med hud eller ved indånding medføre allergi. Det kan bl.a. vise sig som høfeber, astma eller kløe/svien i øjnene. Penicilliner, sulfonamider, neomycin og streptomycin er særligt hyppigt allergifremkaldende.

For at nedsætte risikoen for allergi skal direkte kontakt undgås; det gælder både berøring og indånding af lægemidler.

Allergi kan opstå efter kort tids kontakt med stoffet, men udvikles i andre tilfælde først efter flere års påvirkning. Det er individuelt, hvor hyppig kontakt og hvor stor mængde stof der skal til for at udvikle allergi. Har man først pådraget sig allergi, vil den for det meste udløses, blot man udsættes for ubetydelige mængder af lægemiddelstoffet, hvad enten det er ved berøring eller indånding.

Kræft

Visse lægemiddelstoffer kan fremkalde kræft.

Kræftrisikoen øges ved udsættelse for stoffet gennem længere tid, også selv om det kun drejer sig om små mængder. I arbejdslokaler, hvor der er risiko for forurening fra kræftrisikable stoffer og materialer, må der ikke ryges, spises eller drikkes. Arbejdsgiveren skal oplyse herom. Der gælder særlige regler for omgang med disse stoffer.

Andre skader

Salver, cremer mv., som indeholder lægemiddelstoffer, der skal virke på patientens hud, kan også påvirke huden på den person, der foretager påsmøringen. Som eksempel kan nævnes antibiotika- og steroidholdige cremer. Påsmøres disse lægemidler uden effektiv beskyttelse af hænderne, risikerer man at ødelægge huden og evt. få bivirkninger andre steder i kroppen som følge af optagelse af stofferne gennem huden.

Eksponering

Direkte kontakt med lægemidler kan ske ved hudkontakt ved påsmøring af salve, ved oprydning efter spild, ved deling eller knusning af tabletter, ved stæk fra ampuller mv.

Anden kontakt kan ske ved håndtering af urin eller fæces, opkast eller blod fra medicinerede patienter. Visse lægemidler udskilles delvist uomodnet i urin og afføring og i opkast. Dette forhold skal især iagttages ved brug af kemoterapeutika. Både ansatte og klienter skal have forholdsreglerne grundigt forklaret.

Aerosoldannelse ved opløsning af tørstof i hætteglas og efterfølgende udtagning indebærer risiko for optagelse gennem slimhinder ved indånding.

Særlige regler for cytostatika og kemoterapeutika

Disse former for lægemidler har hidtil kun været anvendt i begrænset omfang på dyreklinikker og dyrehospitaler. Lægemidlet Lysodren har dog været anvendt i mange år til behandling af Cushings syndrom hos hunde, men ikke altid med iagttagelse af foreskrevet omgang med cytostatika.

Eksempler på arbejde, hvor omgang med cytostatika forekommer, er tilberedning af injektions- og infusionsvæsker mv., medicingivning, blodprøvetagning, laboratoriearbejde, pleje af patienter, rengøring og håndtering af spild og affald.

For tilberedning og indgift af cytostatika og lægemidler, der er vurderet at skulle behandles tilsvarende, skal der findes en skriftlig instruks, herunder om hvorledes de ansatte effektivt beskyttes mod sundhedsrisici.

Al præparering af cytostatikapreparater til indgivningsklar stand skal foretages således, at den ansatte ikke udsættes for sundhedsskadelig påvirkning fra støv, damp eller aerosoler. Dette opnås ved at udføre præpareringen i stinkskaab eller i sikkerhedskabinet. Præpareringen skal foretages i et aflukket rum (præparationsrum). En mulighed er, at præpareringen foregår på sygehusapoteket eller på det lokale apotek.

Sygehusapoteker må ikke præparere medicin til anvendelse til dyr, men Landbohøjskolens apotek må gerne. Her har man imidlertid problemer med at opfylde kravene om et særskilt lokale, idet kemoterapeutika og cytostatika

Ved tabletindgivelse

- Anvend vicrylhandsker

Ved i.v. medicinering

- Patienten må være rolig, så man undgår spild på grund af urolig adfærd
- Den injektionsklare medicin lægges parat
- Der anvendes nitrilhandsker, både af hjælperen og den der medicinerer
- Der lægges tykt, sugende éngangsunderlag under arbejdsfeltet
- Den intravenøse adgang sikres. Anvendelse af venflon anbefales
- Der injiceres først nogle ml steril vand, herefter medicinopløsningen, herefter sterilt vand. Under processen lægges cellostof eller tampon over injektionsstedet
- Venflon trækkes ud, og bortskaffes efter forskrifterne

ikke må præpareres der, hvor andre lægemidler præpareres. Landbohøjskolen har imidlertid nu etableret et samarbejde med et sygehusapotek, som kan levere medicinen til Landbohøjskolens apotek, hvorfra den kan ekspederes videre.

Ved præparering skal der anvendes arbejdsmetoder, der begrænser udvikling og spredning af støv, damp og aerosoler mest muligt. Fx kan der ved brud af ampuller holdes et tørt kompres omkring ampulhalsen. Ved opblanding i hætteglas eller ampul tilsættes væsken langsomt, luft eller overskydende væske fra injektionssprøjten fjernes ved forsigtigt at sprøjte mod gaze-kompres, som anbringes over kanylen.

Luftafkast fra stinkskaab eller sikkerhedskabiner må ikke ledes tilbage til arbejdsrummet eller andre lokaler, men skal føres til det fri. I præparationsrummet skal der være adgang til håndvask med rindende vand. Vandhanen skal kunne betjenes uden berøring med hænderne, fx kan den være albue- eller fodbetjent.

Mad og drikkevarer må ikke opbevares eller indtages i præparationsrummet. Rygning er heller ikke tilladt.

Præparationsrummet skal være let at rengøre, dvs. vægge, borde, stole og gulv skal have glat overflade.

Under præparering skal der anvendes kittel, der lukker bagpå. Kitlen skal have lange ærmer, der slutter tæt ved håndled. Kitlen må ikke anvendes uden for præparationsrummet og bør skiftes dagligt. Brugte kitler behandles som forurenede vasketøj.

Under præparering skal der anvendes handsker. Handskerne skal være af en sådan kvalitet, som er bedst egnet til at yde beskyttelse mod gennemtrængning af den anvendte type lægemiddel. Handskerne kasseres efter brug og bortskaffes som klinisk risikoaffald (specielt sygehusaffald).

Ved medicinering af dyr med kemoterapeutika og cytostatika i praksis må der træffes særlige foranstaltninger, hvad enten det drejer sig om pilleindgivning eller i.v injektioner/infusioner.

Håndtering af cytostatikaforurenede affald mv.

Affald skal anses for forurenede, hvis det har været i direkte kontakt med eller på anden måde kan være forurenede med de omhandlede lægemidler. Det gælder fx engangshandsker, brugte kanyler, sprøjter, glas, infusionsudstyr (hele infusionssettet), filtre fra udsugningskabinetter til præparation af cytostatika og brugte rengøringsartikler.

Forurenede affald skal håndteres, opbevares og bortskaffes som klinisk risikoaffald (tidligere benævnt specielt sygehusaffald) i overensstemmelse med Miljøstyrelsens regler. Der skal anvendes egnede engangshandsker ved håndtering af affaldet.

Medicinrester bortskaffes som kemikalierester i overensstemmelse med Miljøstyrelsens regler.

*Lov om miljøbeskyttelse,
§§ 43 - 48 om affald*

Bekendtgørelse om affald

*Miljøstyrelsens Vejledning om
håndtering af klinisk risiko-
affald*

*Regler for klinisk risikoaffald
(tidligere kaldt specielt sy-
gehusaffald og lignende) kan
findes i kommunale affaldsre-
gulativer*

Gravides arbejdsmiljø

Bekendtgørelse om arbejdets udførelse § 8, stk. 3 og 4

Bilag 2 til bekendtgørelse om arbejdets udførelse

Det er arbejdsgiverens ansvar, at gravide og ammende ansatte beskyttes mod risici, som for dem er særligt alvorlige.

Når arbejdsgiveren er underrettet om eller på anden måde bliver bekendt med, at en ansat er gravid eller ammer, skal arbejdsgiveren vurdere, om den ansatte er udsat for påvirkninger, der kan indebære en fare for graviditeten eller amningen. Det gælder navnlig en række agenser, arbejdsprocesser og arbejdsforhold, som fremgår af et bilag til bekendtgørelse om arbejdets udførelse.

Vurderes det, at der er en risiko for den gravide eller ammende kvinde, skal det ud fra en vurdering af arten, omfanget og varigheden af den enkelte påvirkning fastlægges, om denne risiko vil få negativ indvirkning på graviditeten eller amningen. Er det tilfældet, skal arbejdsgiveren træffe foranstaltninger til at imødegå risikoen.

Oplysning om graviditet

Den praktiserende læge kan fraværsmelde den gravide, hvis han anser arbejdsforholdene på dyrehospitalet/dyreklinikken for at indebære en risiko for graviditeten.

Den ansatte har, af hensyn til arbejdsgiverens tilrettelæggelse af arbejdet, pligt til at oplyse om graviditeten senest 3 måneder før det forventede fødselstidspunkt.

Det kan dog stærkt anbefales at meddele graviditeten så tidligt som muligt, for at kunne undgå arbejde af en karakter, som kan være fosterbeskadigende, idet netop det første trimester er den periode, fosteret er mest sart for skadelige påvirkninger.

Røntgen

Almindelig praksis på de fleste dyreklinikker og -hospitalet er så vidt muligt at undgå, at gravide medarbejdere tager røntgenbilleder. Der kan dog opstå situationer, hvor det kun vanskeligt kan undgås, fx i en vagt. Et blygummiforklæ-

de yder tilstrækkelig beskyttelse. Defekte forklæder må ikke benyttes. Derfor bør forklæderne jævnligt kontrolleres.

Sundhedsstyrelsens dosisgrænser for ioniserende stråling er anderledes for gravide end for andre medarbejdere på dyreklinikker eller dyrehospitaler. Når en kvindelig arbejdstager, eller en kvinde under uddannelse har meddelt, at hun er gravid, skal beskyttelsen af det ufødte barn svare til beskyttelsen af enkeltpersoner i befolkningen. Den gravide kvindes arbejdsforhold skal derfor være således, at ækvivalent dosis til det ufødte barn bliver så lav, som det med rimelighed er muligt, og at det vil være usandsynligt, at denne dosis som følge af arbejdet overstiger 1 mSv i løbet af resten af graviditeten.

Dosisovervågningen af gravide skal tilrettelægges således, at det efter meddelelsen af graviditeten vil være muligt at vurdere ækvivalent dosis til det ufødte barn i resten af graviditeten. Den maksimale måleperiode for persondosimetre er i dette tilfælde 1 måned med mindre det vurderes, at ækvivalent dosis til det ufødte barn i resten af graviditeten med sikkerhed er mindre end 1 mSv. Hvis dosis er mindre end 1 mSv, kan den gravide fortsætte sit arbejde eventuelt suppleret med foranstaltninger til nedsættelse af muligheden for stråleudsættelse.

Hvis dosis med sikkerhed kan være under 1 mSv i resten af graviditetsforløbet, kan den gravide fortsætte med de hidtidige arbejdsopgaver uden særlige foranstaltninger til at nedsætte stråleudsættelsen og overvågningen af denne.

Gennemsnittet for måling på persondosimetre fra danske dyreklinikker og dyrehospitaler er så lave, at der næppe er risiko for, at det ufødte barn kan blive udsat for en dosis større end 1 mSv.

Anæstesi

Narkosegasser kan udgøre en fare for graviditeten, og gravide bør ikke udsættes for anæstesigasser. Derfor er det vigtigt at have nogle gode og fornuftige procedurer, så luftforurening undgås. Der skal sikres både effektiv rumventilation og lokaludsugning på operationsstuen.

Generelle gode procedurer vedrørende anæstesi

- 1 vej og vurder patienten og doser efter vægt og almentilstand
- 2 check tubuscuff for tæthed (pust den op og se om den holder luft mindst 10 min.)
- 3 check apparatets tæthed (luk ventilen og se om posen bliver blæst hårdt op)
- 4 sørg for i.v. adgang, så der hurtigt kan tages affære ved kriser
- 5 anvend en tubus, der passer i størrelsen – størst mulig
- 6 lad patienten ligge på ren ilt efter afsluttet operation så længe som muligt
- 7 lad opvågning ske under god ventilation – og god overvågning

Anvendelse af narkosegasser i lukkede systemer anses ikke for at udgøre en risiko for graviditeten, hvis de almindelige foranstaltninger ved brug af narkosegasser overholdes, og hvis der ikke forekommer udslip.

På dyrehospitaler og -klinikker er det sjældent, at den samme person arbejder i operationsstuen hele dagen. Der er ikke den samme eksponering som for personale på humane hospitaler. Men ofte er der heller ikke samme opmærksomhed og sikring mod udslip.

Utæthed og forurening af luften forekommer især ved påfyldning af anæsthesimidler, ved uddunstning fra store åbne operationssår, især ved thoraxkirurgi, ved frakobling fra apparatet, og under opvågning.

Hvis den gravide undgår disse situationer, er der ikke grund til helt at undgå operationsstuen. Den gravide skal også huske at checke tubuscuff'en, før anæsthesien indledes, forlade lokalet inden patienten kobles fra systemet og lade andre tilse patienten under opvågning.

Lattergas kan medføre spontane aborter eller nedsat fødselsvægt. Lattergas kan helt undværes, men man kan være nødt til at bruge en smule mere af anæsthesigassen i stedet. Isofluran anses for mindre sundhedsskadelig end halothan. Man kan vælge at udføre kirurgiske indgreb under injektionsanæstesi (rapinonet eller thiomebumal)

Omgang med katte

Katte kan overføre toxoplasmose via deres afføring, hvilket kan medføre fosterskader. God hygiejne med brug af handsker og håndvask er afgørende. De smittefarlige oocyster bliver først infektiøse efter mindst 24 timer ved stuetemperatur. Daglig tømning og rengøring af kattebakker vil næsten eliminere risikoen for den gravide. Den gravide bør lade en anden tømme og vaske kattebakken.

Omgang med stoffer og materialer

Når der er faremærkede beholdere, skal der udarbejdes en brugsanvisning med oplysninger om bl.a.

- anvendelsesområder på virksomheden, anvendelsesbegrænsninger på virksomheden, krav om særlig uddannelse, sundhedsfarlige egenskaber, herunder evt. symptomer ved indtagelse eller optagelse i organismen
- forholdsregler ved omgang med stoffet eller materialet, herunder om særligt arbejdstøj og personlige værnemidler samt eventuelt forbud mod adgang
- forholdsregler ved spild og bortskaffelse på virksomheden

Brugsanvisninger skal opbevares tilgængeligt for de ansatte. Gravide vil ofte kunne få oplysninger om evt. risiko ved graviditet i brugsanvisningen.

Omgang med medicin, herunder cytostatika

I Danmark er det ikke almindeligt at anvende de midler, man normalt forstår som cytostatika. Antibiotika og cortisonpræparater skal håndteres således, at der ikke sker udsættelse hverken via hænder-mund, via indånding eller via huden.

Nogle steder anvendes Lysodren mod Cushings Disease. Det er vigtigt at undgå direkte kontakt med disse præparater. Er det nødvendigt at håndtere disse midler, bør anvendes nitrilhandsker. Almindelige latexundersøgelseshandsker er gennemtrængelige for diverse stoffer.

Arbejde med cytostatika (kemoterapeutika) kan kun anses for at være forsvarligt for gravide, hvis arbejdet udføres på en sådan måde, at der ikke er risiko for, at lægemidlerne optages af den gravide. Der skal anvendes sugende underlag, sikkerhedsbriller, tæt éngangskittel med ærmer, handsker, åndrætsfilter. Udsættelsessituationen er størst er ved præparering af cytostatika, rengøring af præparationsrum samt ved installation og injektions-/infusionsgivning af cytostatika. Disse opgaver må ikke udføres af gravide.

Tabletgivning og almindelig pleje af patienter i cytostatikabehandling vil normalt ikke indebære en risiko for den gravide, hvis plejepersonalet ikke kommer i kontakt med ekskretter fra patienter (fæces, urin, opkast).

Hvis der foreligger dokumentation for et givent kræftfremkaldende stofs virkning på fostre, må stoffet anses for at udgøre en fare for graviditeten. I mangel af dokumentation bør stoffet anses for at være en påvirkning, der kan udgøre en fare for gravide.

Ultralyd

Ultralyd anvendes bl.a. ved tandrensning. Fosteret udsættes ikke for sundhedsmæssig risiko ved brug af ultralydsapparat, hvis man undlader at placere den gravide direkte op ad emner, der leder ultralyd. Det er sædvanligvis let at isolere mod ultralyd, fx med plastikplader, der kan anbringes mellem den ultralydudsendende genstand og den ansatte.

Fysisk anstrengelse

Løft af byrder

Gravide skal så vidt muligt undgå at løfte tunge byrder, fx tunge fodersække eller sederede dyr. Risikoen ved løftet afhænger af

- byrdens vægt
- hvor ofte løftene foregår
- hvordan løfteforholdene i øvrigt er, fx hvordan arbejdsstedet er indrettet

Muligheden for at bruge hensigtsmæssige arbejdsbevægelser bliver vanskeligere i takt med, at den gravides mave vokser – fx vil rækkeafstanden til byr-

den øges. Fra begyndelsen af 4 måned bør den gravide ikke løfte byrder, der vejer mere end 10-12 kg – heller ikke selv om forholdene i øvrigt er optimale, dvs. at

- løftet foregår midt foran kroppen
- løftet foregår mellem midtlår- eller albuehøjde
- byrden er beregnet til håndtering
- der ikke også foregår bæring, dvs. at byrden ikke transporteres
- fodfæstet er stabilt

Mellem de enkelte løft skal der være et vist interval. Den samlede vægt, der løftes i løbet af en arbejdsdag, må ikke overstige 1000 kg. Fra begyndelsen af 7. graviditetsmåned, når maven er blevet større, skal vægten pr. løft halveres på grund af den større rækkeafstand til byrden.

Stående og gående arbejde

De gravide bør undgå langvarigt stående og/eller gående arbejde, da det kan øge risikoen for for tidlig fødsel. Dette skyldes, at blodforsyningen til livmoder og moderkage nedsættes.

Derfor bør arbejdet tilrettelægges, så den gravide fra begyndelsen af 4. graviditetsmåned kan veksle mellem siddende, stående og gående arbejde. Det siddende arbejde skal fordeles over dagen, fx ½ time før frokost og 2 x ½ time efter frokost. Det siddende arbejde skal være uden afbrydelser fx for at betjene kunder, og skal have en vis udstrækning. Aflastningen kan ikke opnås ved at forkorte arbejdsdagen.

I de sidste måneder i graviditeten kan behovet for hvile og aflastning øges, og der kan være behov for en hvileplads, hvor den gravide fx kan få benene op.

Psykisk arbejdsmiljø

Det er vigtigt at planlægge arbejdet, så den gravide ikke udsættes for unødige farer. Derfor kan det blive nødvendigt at omorganisere arbejdet, eksempelvis ved at fordele opgaver til andre ansatte og/eller ledelse.

Ledelsen skal være opmærksom på denne proces, være åben og give de ansatte mulighed for at få indflydelse på situationen. Gør det ikke til et problem for samarbejdet, men appeller til respekt for den gravide og til de andre ansattes velvilje. Er samarbejdsklimaet godt, vil det sjældent give anledning til væsentlige problemer i det psykiske arbejdsmiljø.

I vurderingen af den eventuelle øgede arbejdsmængde for de andre ansatte er det en god ide, at ledelsen vurderer, om arbejdspladsen mål (antal behandlinger) står mål med de tilstedeværende ressourcer.

Gravides rettigheder

Hvis arbejdsgiveren sender en gravid medarbejder hjem, alene fordi arbejdsgiveren ikke kan finde anvendelse for hendes arbejdskraft – selv om medarbejderen ikke er uarbejdsdygtig – skal arbejdsgiveren betale fuld løn til kvinden fra hjemsendelse til 4 uger før forventet fødsel.

Ioniserende stråling – røntgen

Bekendtgørelse om arbejdets
udførelse § 15

Ioniserende stråling er stråling med så høj energi, at den kan løsrive elektroner fra et atom, hvorved det bliver elektrisk ladet. Ioniserende stråling udsendes fra radioaktive stoffer og fra røntgenapparater. De vigtigste stråler er alfastråling, betastråling, gammastråling, røntgenstråling og neutronstråling. Alle mennesker udsættes for naturligt forekommende ioniserende stråling. Kosmisk stråling fra verdensrummet og fra naturligt forekommende radioaktive stoffer i vores omgivelser og i vores egen krop kaldes baggrundsstråling.

Virkning

Når biologisk materiale udsættes for ioniserende stråling, medfører det ændringer i de kemiske egenskaber i cellernes molekyler. Ændringerne kan medføre, at enkeltceller går til grunde eller bringes til at fungere abnormt. Ved styring af processerne, stråleterapi, kan man have til hensigt at dræbe celler, når der er tale om abnorm vækst (cancerceller). Denne form for behandling kræver særligt udstyr og udføres i Danmark ikke på dyr.

Skadelige virkninger

Man skelner mellem akutte skader og sene skader af bestrålingen.

Akutte skader er karakteriseret ved, at sygdommens alvorlighed afhænger af stråledosis, og at der er en tærskeldosis, før skaden opstår. Sygdomme viser sig hurtigt efter stråleudsættelsen (timer, dage, uger). Som eksempel kan nævnes forbrænding af huden, strålesyge i form af kvalme, skade på blodlegemer, eller dannelse af uklarhed i øjets linse.

Sene skader hvor der ingen tærskelværdi er, og hvor risiko for skader vokser med dosis. Sygdommen viser sig først lang tid efter stråleudsættelsen. Sen strålingsskade skyldes ændringer i arveanlæggene i organismens celler.

Hvis en genetisk skade optræder i en ægcelle eller en sædcelle, kan følgen blive en abort eller en misdannelse hos fosteret. Optræder skaden i nogle af legemets andre celler, kan der opstå en eller anden form for kræft.

Risikoen for sen strålingsskade formindskes, jo lavere strålingsdosis er.

Dosisgrænser for stråleudsatte arbejdstagere på dyrehospitaler og dyreklinikker

Effektiv dosis (helkropps dosis)	20 mSv pr. år
Stråledosis til hud, hænder, underarme, fødder og ankler	500 mSv pr. år
Øjets linse	150 mSv pr. år

Dosisgrænser

Dosisgrænser for arbejde, som medfører mulighed for udsættelse for ioniserende stråling, er fastsat af Sundhedsstyrelsen (Statens Institut for Strålehygiejne). De følger EU's strålebeskyttelsesdirektiv, der er baseret på anbefalingerne fra Den Internationale Strålebeskyttelseskommision (ICRP). Dosisgrænserne skal betragtes som skillelinien mellem "uacceptabelt" og "tolerabelt". Det væsentligste princip for strålebeskyttelse er, at alle stråledoser skal holdes så lave som muligt.

Dosisovervågning

Til at måle den strålingsdosis, en person bliver udsat for i en vis periode, bruges et dosimeter. Alle, der har kontakt med apparaturet, skal have et personligt dosimeter, der altid skal bæres under arbejde med røntgenanlægget.

Viser aflæsningen af et persondosimeter værdier, der overstiger grænseværdierne, skal den ansvarlige leder og Sundhedsstyrelsen straks underrettes herom.

Lovgivning

Lovgivningen for røntgendiagnostik til veterinært brug administreres af Sundhedsstyrelsen i samarbejde med Arbejdstilsynet. Ansvar for strålebeskyttelse hviler på arbejdsgiveren.

■ Godkendelse og anmeldelse af røntgenanlæg

Ved etablering af røntgenanlæg eller ved ændringer af installationer i allerede eksisterende røntgenanlæg skal Sundhedsstyrelsen underrettes med henblik på forhåndsgodkendelse. Undtaget fra denne bestemmelse er transportable røntgenapparater, der ikke anvendes på klinikken.

Planer, der indsendes til forhåndsgodkendelse, skal bl.a. indeholde

- Grundplan over hele afdelingen, med angivelse af sluser, døre, vinduer, ventilationskanaler mv., der har betydning for bedømmelse af strålebeskyttelsen. Beliggenhed og udstrækning af strålebeskyttelsen, beskyttelseslæge-

nes materiale, tykkelse og blyækvivalent skal tydeligt fremgå af tegningerne

- Oplysninger om anvendelse af rum, der ligger umiddelbart ved siden af, over og under røntgenanlæggene

Anmeldelsespligten påhviler det røntgenfirma, der har forestået arbejdet. Anmeldesskemaet skal også være underskrevet af røntgenanlæggets ansvarlige leder.

■ Ansvarsforhold

Ethvert røntgenanlæg skal have en ansvarlig leder, der skal være godkendt af Statens Institut for Strålehygiejne. Dyrlæger har i kraft af uddannelsen en sådan godkendelse.

Den ansvarlige leder skal sørge for instruktion af alle, der bliver berørt af arbejdet med den pågældende strålekilde. Instruktionen skal omfatte sikker omgang med og håndtering af røntgen. Lederen skal sørge for, at anlægget en gang årligt underkastes et eftersyn.

Personer, der udfører arbejde ved et røntgenapparat, har pligt til at drage omsorg for, at hverken de selv eller andre mennesker unødigt udsættes for stråler under arbejdet. De må under ingen omstændigheder udsætte sig selv eller andre for direkte bestråling (heller ikke på hænder), og de skal reducere den spredte stråling mest muligt, fx ved at anvende blygummistykker og ved at reducere strålefeltet til det mindst mulige (indblænding).

■ Strålebeskyttelse under arbejdet

Overflødige røntgenundersøgelser skal undgås. Derfor er det vigtigt, at kvaliteten af billederne er diagnostisk tilfredsstillende første gang. Dette omfatter også, at fremkaldelsen foregår optimalt. Fremkaldekvaliteten bør checkes hver 14. dag.

En eksponeringstabel er nødvendig. Den skal være tilpasset det samlede udstyr, altså apparat, film, kassetter, og fremkaldelse.

En vejledning til kontrol af fremkaldekvaliteten kan rekvireres i Den Danske Dyrlægeforenings sekretariat

En vejledning til fremstilling af en eksponeringstabel kan også rekvireres i Den Danske Dyrlægeforenings sekretariat

Den bedste beskyttelse mod stråling fås ved anvendelse af disse tre grundprincipper

Afstandsbeskyttelse	Man holder sig på så lang afstand som muligt fra strålekilden. Fordobles afstanden, vil strålingsdosis formindskes til en fjerdedel
Tidsbeskyttelse	Man planlægger arbejdet, så man udsættes for stråling så kort tid som muligt. Hvis tiden halveres, vil også strålingsdosis halveres
Afskærmning	Man afskærmer bestrålingen med et materiale, hvor den bremses. Når der anvendes bly, er det vigtigt, at der ikke er direkte kontakt med blyet, som er giftigt

Brug af raster kræver øget bestråling. Raster anvendes kun, hvor det er påkrævet. Som tommelfingerregel kræver fotografering af objekter under 10 cm i tykkelse ikke brug af raster.

Der må kun anvendes personer til at holde dyrene, hvis dyrene ikke kan immobiliseres ved sedation, bedøvelse, eller anvendelse af tekniske hjælpemidler. De pågældende skal instrueres nøje. De må ikke udsættes for direkte bestråling og skal beskyttes mod sekundær bestråling ved hjælp af blyforklæder og -handsker.

Kun personer, der er nødvendige for undersøgelsens gennemførelse, må opholde sig i rummet, mens der eksponeres.

■ Teknisk udførelse af røntgenapparatet

Røntgenrøret skal være forsynet med en kontinuerligt indstillelig blænde, der bør være af flerplanstypen. Af hensyn til sikkerhed og billedkvalitet er det af stor betydning, at der altid foretages omhyggelig indblænding af strålefeltet til det område, der har diagnostisk interesse.

Udover krav til røntgenapparatet er der krav til tilbehøret

- 1 De nødvendige tekniske hjælpemidler til at holde dyret under eksponering
- 2 Mindst 3 blyforklæder og 3 par blygummihandsker. Blyforklæder skal have mindst 0,35 mm blyækvivalent, og blyhandskerne mindst 0,25 mm blyækvivalent. Hvis røntgenapparatets maksimale spænding ikke overstiger 100 kV, kan blyforklædernes blyækvivalent dog reduceres til 0,25 mm

Transportable skærme, handsker og forklæder skal være tydeligt mærket med blyækvivalent.

Selv med blygummihandsker med 0,25 mm blyækvivalent vil der ved direkte bestråling ske en gennemtrængning, så hænder og fingre bliver udsat for bestråling. Derfor må man end ikke med handsker på lade fingre befinde sig i strålefeltet.

■ Afskærmning af røntgenrum

Bestemmelserne om afskærmningens blyækvivalent skal tjene til at sikre, at afskærmninger udføres således, at de i ethvert punkt har det krævede blyækvivalent. Der stilles store krav til udførelse af døre på grund af den nødvendige overlappning mellem dør og karm, anvendelse af forskudte håndtag mv.

■ Årlige eftersyn af røntgenanlæg ved autoriseret røntgenfirma

Ethvert røntgenanlæg skal efterses én gang årligt af et af Sundhedsstyrelsen autoriseret røntgenfirma.

■ Besigtigelse af røntgenanlæg ved Sundhedsstyrelsen

Ethvert røntgenanlæg besigtiges af Sundhedsstyrelsen med højst 5-årige intervaller. Kræver Sundhedsstyrelsen ændringer af røntgenanlægget, gives der en frist til at få ændringerne udført. Hvis der er mangler, der må antages at medføre særlig stor risiko, kan Sundhedsstyrelsen forbyde brugen af anlægget, indtil manglerne er afhjulpet.

Anæstesi

Anæstesi kan gives som injektion eller som inhalation. Selvom injektionsanæstesi har vundet større indpas i form af propofol, anvendes på dyrehospitaler og dyreklinikker i stort omfang inhalationsanæstetika, hovedsagelig Isofluran, Enfluran, og Halothan.

Epidemiologiske undersøgelser har sandsynliggjort, at indånding gennem længere tid af luft forurenet med selv små mængder af anæstesimidler kan medføre øget risiko for

- børn født med misdannelser
- spontan abort
- toksisk leverpåvirkning
- nyresygdomme
- nedsat fertilitet
- hjerneskader

Selv om der ikke er ført endelig bevis for den skadelige effekt, bør foranstaltninger sættes ind for at reducere risikoen, når muligheden for skadelige virkninger er til stede.

På dyrehospitaler og dyreklinikker opererer man sjældent hele dage. Ofte er tidsrummet begrænset til nogle få timer, eller der kan være dage uden brug af inhalationsanæstetika. Arbejdsdagen er mere varieret end på humane hospitaler.

Halothan er en farveløs, flygtig væske med en sødlig duft (lugtgrænsen er ca. 6 gange højere end grænseværdien) Halothan opbevares køligt i mørkfarvede flasker. Anæstesiapparatets fordampere skal være kalibreret til Halothan, og der bør være et lukket påfyldningssystem. Grænseværdien er 5 ppm.

Isofluran er en klar, farveløs væske uden stabilisator og tilsætningsstoffer. Grænseværdien for Isofluran er foreslået til 2 ppm, ligesom den er for enfluran. Igen er lugtgrænsen langt over grænseværdien. Isofluran anses for at være mindre toksisk end Halothan.

Dinitrogenoxid (lattergas) blev tidligere anvendt rutinemæssigt som smertestillende middel i kombination med inhalationsanæstesen. Ved anvendelse heraf kan man reducere mængden af anæstetika væsentligt. På grund af den formodede toxicitet (teratogenitet er påvist i dyreforsøg, men ikke hos mennesker) er man dog mange steder holdt helt op med at anvende det, eller det anvendes kun i sjældne situationer. Gænseværdien er 50 ppm.

Symptomer ved eksponering

Eksponering af små mængder anæstesimidler over en længere periode bliver forbundet med symptomer som hovedpine, irritabilitet, og kognitiv dysfunktion.

Eksponeringskilder

Årsagen til forurening med anæstesimidler søges i udstyret, de tekniske installationer, samt arbejdsproceduren ved anæstesier.

Forebyggelse

Lækager fra anæstesiapparatet kan medføre forurening med det anvendte anæstesimiddel, mens anæstesen gives. Apparatets tæthed kan testes ved at påsmøre alle samlinger en opløsning med opvaskemiddel, som vil give bobler, hvor der er utætheder.

Der kan også foretages kontrolmåling med en særlig adaptor. Utætheden opsamles i en ballon, hvor man direkte kan se udslippet, idet ballonen blæses op. Anæstesiapparatet skal løbende testes for utætheder.

Rumindretning

Hvor der anvendes anæstesigasser, skal der være rumventilation og punktudsug (procesventilation). Punktudsug skal være forsynet med en kontrolanordning, der angiver, hvis ventilationsanlæggets funktion er utilstrækkelig.

På danske sygehuse anbefales følgende luftskifte:

Forberedelse	10 luftskifte i timen
Operation	10 luftskifte i timen
Opvågning	6 luftskifte i timen

**Hun kan ikke være gravid!
Jeg er jo ikke gift!**

Kontrolanordningen skal udløse en alarm i form af et lys- og/eller lydsignal ved utilstrækkelig funktion.

Ventilationen skal være tilstrækkelig. Der skal etableres punktsug over patientens hoved.

Målinger har vist, at den største forureningskilde ligger i overførslen af anæsthesigassen til patienten. Derfor vil den største reduktion af forurening kunne opnås ved at forbedre anæsthesiprocedurer og sørge for at anvende det bedst egnede materiel.

Desuden er der på dyrehospitaler og dyreklinikker en del forurening p.g.a. udskillelse af anæsthesigasser under opvågning. En skriftlig vejledning om procedurer for check og vedligeholdelse af apparaturet bør foreligge. Der bør også være en skriftlig vejledning for procedurerne i forbindelse med narkotiseringen.

Gode arbejdsrutiner

- Udfør tæthedskontrol før hver anæstesi (tænd for ilten og se, om ballonen kan blæses hårdt op)
- Undgå så vidt muligt brug af maske. Brug tubus af størrelsen 'størst mulig'
- Vent med at åbne for anæsthesigasserne til patienten er intuberet og tilkoblet

Det er tilrådeligt at have halv- eller helårlig serviceaftale, selvom der ikke er lovkrav herom. Vælg hensigtsmæssige rengøringsmidler. Ikke-alkaliske midler er skånsomme over for aluminiumsdele. Behandl materiellet skånsomt, ellers opstår der skævheder

Arbejdshygiejniske målinger

Arbejdshygiejniske målinger foretages, hvis man nærer tvivl om, hvorvidt de indførte foranstaltninger og procedurer sikrer tilfredsstillende luftkvalitet.

Ergonomi

At-vejledning D.3.1. Løft, skub og træk. September 2005

Ergonomi er viden om, hvordan man forebygger arbejdsrelaterede skader på muskler og led. Skader kan opstå på grund af fejlbelastninger, fx ved uhenigtsmæssige arbejdsstillinger, tunge løft eller ensformige og fastlåste arbejdsbevægelser. Højt tempo, kulde og træk øger risikoen for skader.

I dyreklinikker og på dyrehospitaler ses

- Uhenigtsmæssige arbejdsstillinger, fx arbejde i for lave eller for høje niveauer eller med vredne arbejdsstillinger, dårlige pladsforhold, fx behandlingsborde der ikke kan indstilles i højden, og arbejde i gulvhøjde
- Tunge løft, fx når dyr skal løftes op på undersøgelsesbordet, eller når fodersække skal transporteres
- Ensformige og fastlåste arbejdsbevægelser, fx når der assisteres ved operation, eller når et uroligt dyr skal holdes i forbindelse med undersøgelse eller behandling

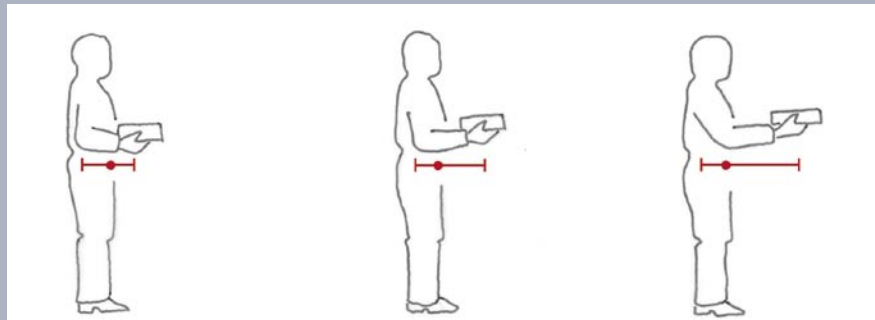
Helhedsvurdering

Når man skal vurdere om et arbejde er ergonomisk belastende, må man altid foretage en helhedsvurdering, hvor alle faktorer tages i betragtning. Hvis der samtidig forekommer flere belastninger, fx uhenigtsmæssige arbejdsstillinger, at den samlede vægt der løftes er stor, højt tempo, kulde og træk, må arbejdet anses for sundhedsskadeligt – også selv om de enkelte dele ikke i sig selv er på et niveau, der vurderes at være sundhedsskadeligt.

Tunge løft

På dyrehospitaler og dyreklinikker opstår problemerne især ved løft af dyr op på og ned fra operationsbordet eller undersøgelsesbordet og ved løft af tunge fodersække.

Det er især ryggen, der udsættes for belastning, men også hofter, knæ og skuldre bliver belastet. Belastningen øges jo længere byrdens tyngdepunkt ligger fra kroppen. Skemaet kan bruges til at vurdere, om et løft er sundhedsskadeligt.

Tæt ved krop

Underarmsafstand
ca. 30 cm

3/4 armsafstand
ca. 45 cm

Rødt område: Hvis et løft medfører en belastning i det røde område, anses det for at være klart sundhedsskadeligt

Gult område: Hvis løftet medfører en belastning i det gule område, må der foretages en nærmere vurdering af de øvrige faktorer (se nedenfor) for at afgøre, om de forværrer belastningen, så løftet må anses for sundhedsskadeligt

Grønt område: Hvis belastningen ved løftet er i det grønne område, vil løftet normalt ikke være forbundet med sundhedsrisiko på grund af selve løftet (se dog Helhedsvurdering)

Hvis der er tale om bæring, dvs. at en byrde løftes og holdes i længere tid, vil vægtgrænserne reduceres til

- ca. 20 kg tæt ved kroppen
- ca. 12 kg i underarmsafstand
- ca. 6 kg i 3/4-armsafstand

Forværende faktorer

Forværende faktorer har indflydelse på, om et løft i det gule område kan være sundhedsskadeligt. Forværende faktorer er

Byrdens beskaffenhed

Løftet vanskeliggøres hvis

- Byrden har en størrelse eller form, der giver uhensigtsmæssig stilling for arme, ben og ryg. Det vil ofte være tilfældet ved løft af en stor, tung, sederet hund
- Byrden er et uroligt dyr, der pludselig bevæger sig. Man vil være utilbøjelig til at slippe af angst for at tabe dyret, så det kommer til skade eller slipper væk
- Byrden er en meget glat fodersæk

Den fysiske anstrengelse

Arbejdsstillingen og bevægelsesfriheden har betydning for den fysiske anstrengelse. Det er mere fysisk anstrengende, hvis

- Man skal løfte en tung byrde op fra gulvhøjde eller lav højde, idet man også skal løfte sin egen vægt
- Man skal foretage løft, hvor hænderne hæves over skulderhøjde fx løft af en hund på en bære eller op ad en trappe, idet der skal bruges ekstra anstrengelse for at holde kroppen i balance

Arbejdsstedet beskaffenhed

- Snævre pladsforhold fx for små rum, for mange vægge og døre i behandlingsområdet, der umuliggør brug af hensigtsmæssig arbejdsteknik
- Uhensigtsmæssig indretning, placering af inventar mv., der fx kan medføre lange rækkeafstande, vredne arbejdsstillinger
- Uhensigtsmæssig placering af tunge byrder fx på gulvet eller på øverste hylde

Arbejdsforhold i øvrigt

- Transport af byrder på trapper eller over længere afstande
- Fastlåste eller ensformige bevægelser, hvor man ikke kan få tilstrækkeligt aflastning, fx når der assisteres ved operation
- Hvis der er flere om et løft. Hvordan 2 eller flere arbejder sammen om et løft – bruger de samme arbejdsteknik, er de lige høje, i samme fysiske form og så videre

Forværende faktorer specielt ved bæring er fx transportvejen – om der er trapper, ujævnheder, glat m.m. – varigheden og hyppigheden af bæring.

Uhensigtsmæssige arbejdsstillinger

Uhensigtsmæssige arbejdsstillinger er, når arbejdet udføres

- I vredne eller foroverbøjede stillinger fx når man ikke kan komme rigtigt ind til behandlingsbordet. Det kan skyldes, at der skal være plads til teknisk udstyr, at man ikke kan komme tæt nok på arbejdsstedet (dyret) og derfor får lange rækkeafstande, at behandlingsbordet ikke kan indstilles i højden
- Med armene i eller over skulderhøjde eller under midtlårshøjde. Det kan forekomme, når store dyr fx heste skal behandles, eller hvis et dyr ikke vil op på behandlingsbordet.

- Når der arbejdes konstant gående eller stående, fx hvis der er meget kundebetjening

Uhensigtsmæssige arbejdsstillinger kan medføre skader i ryggen, nakken, hofter, knæ, skuldre og arme.

Ensformige og fastlåste bevægelser

Ensformige og fastlåste bevægelser opstår, når man er bundet til at arbejde samme sted eller med den samme bevægelse i længere tid ad gangen. Det betyder, at musklerne arbejder statisk. Ved statisk arbejde er musklerne spændte og ilttilførslen begrænset. Derved udtrættes musklen hurtigt, og risikoen for skader øges.

Forebyggelse af skader

Der er 3 nøglebegreber, når man skal forebygge skader på grund af tunge løft, uhensigtsmæssige arbejdsstillinger eller ensformige og fastlåste bevægelser.

Indretning af arbejdspladsen

- Tilpas arbejdspladsen og arbejds højden til medarbejderen og arbejdsopgaven. Arbejdsstole og behandlingsborde skal let kunne indstilles i højden, fx med hydrauliske eller eldrevne pumpesystemer
- Sørg for så megen plads ved arbejdsstedet, at arbejdet kan udføres uden, at det generes af behandlingsudstyr eller andet hjælpeudstyr
- Sørg for, at materialer og apparater er inden for rækkevidde, hvis de ofte bruges ved fx undersøgelse og behandling. En afstand svarende til underarmens længde målt fra bordets kant er passende
- Sørg for, at tunge byrder, fx fodersække, er placeret mellem midtlårshøjde og albuehøjde. De bør placeres i nærheden af det sted, hvor de hyppigt anvendes fx så tæt på salgsstedet som muligt
- Brug hjælpemidler til at løfte og transportere tunge byrder. Det kan være en sækkevogn til transport af fodersække, hæve-sænke behandlingsborde, som dyrene selv kan komme op på, en bære til bedøvede dyr

Tilrettelæggelse af arbejdet

- Sørg for at variere arbejdet, så der ikke udføres fysisk belastende arbejde hele arbejdsdagen eller en stor del af arbejdsdagen
- Hav mulighed for at være 2 til at udføre en opgave
- Begræns det tidsrum, hvor der udføres arbejde i fastlåste og ensformige arbejdsstillinger – det er fx en god ide at veksle mellem stående, siddende og gående arbejde

Instruktion i arbejdsteknik

- Sørg for jævnlig og systematisk oplæring og instruktion af medarbejderne i god arbejdsteknik. Det kan være en god ide at få en ergonomisk konsulent, fx fra bedriftssundhedstjenesten (BST) eller andre arbejdsmiljørådgivere, til at instruere og gennemgå arbejdsfunktionerne

Skærmarbejde

Bekendtgørelse om arbejde ved skærmterminaler

At-vejledning D.2.3. Arbejde ved skærme. Juli 2001

Gode råd og inspiration kan hentes på www.edb-arbejde.dk. Det er en elektronisk branchevejledning fra BAR FOKA, som giver gode råd og beskriver krav til arbejdsmiljøet på edb-arbejdspladser i finanssektoren og i offentlig administration. Den udtrykker, hvad arbejdsgiverne og arbejdstagerne inden for området i fællesskab har defineret som god praksis og minimumsstandard.

Ved arbejdet ved skærmterminaler må man tage højde for de arbejdsmiljørisici, der er forbundet hermed. Arbejdet er sjældent vedvarende i mange timer i træk, men består typisk af hyppige, afbrudte, kortere sekvenser i løbet af dagen.

Hvis man anbringer flere og flere tekniske apparater på et kontor, eller i et andet arbejdsrum, kan man herigennem påvirke arbejdsmiljøet negativt med for megen støj og varme.

Ved valg og opstilling af edb-udstyr, printere og andet teknisk udstyr har især følgende betydning:

Skærm

Skærmen bør let kunne indstilles i højde, retning og hældning. Dette kan evt. gøres ved, at skærmen anbringes på en skærmfod eller en svingarm, så skærmen kan indstilles i højden, vippes og drejes. En indstillelig bordsektion er også en mulighed.

Er der flere brugere og flere skærme, skal man indrette dem i forskellig højde, så der er mulighed for at gå til den skærm, der er passer til den enkelte. Det kan være en fordel, hvis bordet kan indstilles til stående arbejde. Det giver en variationsmulighed mere og er hensigtsmæssigt, når man kun kortvarigt skal bruge skærmen.

Skærmens overflade skal være fri for reflekser og spejlinger. Dette kan fx opfyldes ved at placere skærmen, så lys eller lyse flader ikke spejles i skærmen.

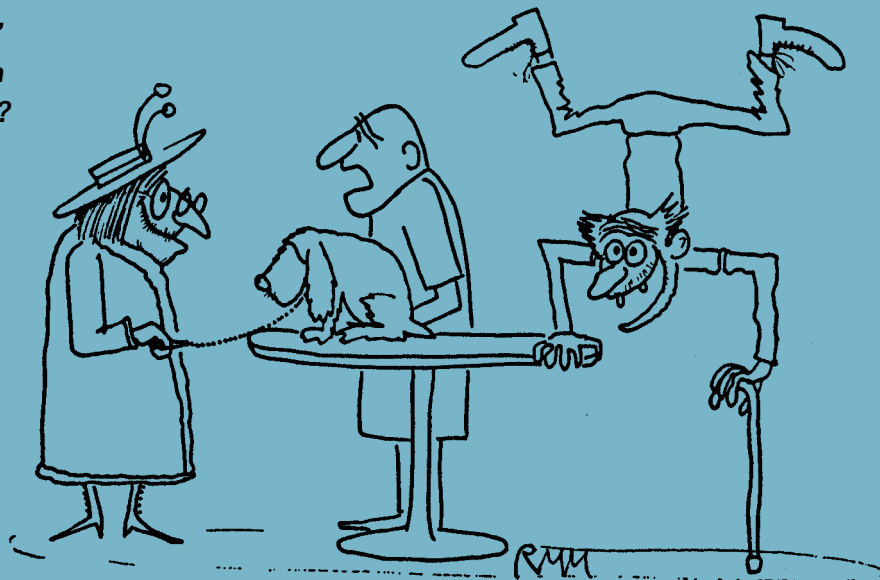
Lysstyrken og kontrasten bør kunne reguleres fra den almindelige arbejdsstilling, så skærbilledet hurtigt kan indstilles efter skiftende lysforhold i lokalet.

Det anbefales, at der arbejdes med en skærm, der har lys baggrund og mørk tekst, da det belaster øjnene mindst.

På dyreklinikker og dyrehospitaler anbefales det af psykologiske årsager at anbringe skærmen, så man ikke vender ryggen til klienten, mens man skriver.

Men, jeg gav jer jo "pep-piller" til Rover til et helt år. Hvordan kan I have brugt dem allerede?

Tastaturet og mus

Tasterne skal være lette at trykke ned, og selve tastaturet skal være så fladt som muligt. Musen skal kunne betjenes med en neutral håndstilling, uden at håndledet bøjer bagover eller fingrene stritter. Knapperne skal kunne betjenes uden at spænde i fingrene.

Stole

Stole skal være lette at indstille, både hvad angår højde og lændestøtte. Stolen skal kunne indstilles, medens man sidder på den.

Printeren

Printeren må ikke afgive generende støj og varme. Den bør placeres i et særskilt rum.

Der findes flere typer printere. Til udskrivning af labels og etiketter anvender mange dyreklinikker matrixprintere, som ofte støjer meget. De kan med fordel placeres et stykke væk fra skranken eller anden fast arbejdsplads.

Ved levering af en printer skal leverandøren medgive en let forståelig, dansk brugsanvisning med oplysning om betjening og vedligeholdelse.

En leverandør skal sørge for, at maskinen er forsynet med nødvendigt beskyttelsesudstyr, så den kan bruges uden at være til fare for sikkerheden og sundheden.

Belysningen

Hvor der arbejdes ved skærmterminaler, stilles der særlige krav til belysningen. Det har betydning at

- loftarmaturet er ophængt hensigtsmæssigt i forhold til skærmen
- stærkt dagslys begrænses; skærme bør placeres i en vis afstand fra vinduer og med synsretningen parallelt med vinduerne
- store lysforskelle og farvekontraster mellem skærm og omgivelser undgås
- den enkelte arbejdsplads er forsynet med lokalbelysning

Det psykiske arbejdsmiljø

Dyrlæger og veterinærsygeplejersker er veluddannede. Det giver mange gode muligheder for et job med stor arbejdsglæde. Jobbet indeholder gerne høje krav, udfordringer, medindflydelse og ansvar – alt sammen noget, der er menneskeligt og fagligt udviklende. Men krav, udfordringer og ansvar repræsenterer samtidig et arbejdsmæssigt pres, der kan blive for stort, hvis arbejdsvilkårene ikke er tilstrækkelig gode. Det betyder, at risikoen for sundhedsskadelig stress er til stede, især hvis personalet står meget alene med arbejdet. Der kan også være risiko for at blive udsat for vold eller trusler herom.

Karakteristika ved arbejde på klinikker og hospitaler

Om dyrlægen og veterinærsygeplejersken arbejder på klinik, et hospital, er praktiserende eller ansat har selvfølgelig betydning for, hvilket arbejdsmiljø de konkret befinder sig i. Der er imidlertid nogle generelle karakteristika ved arbejdet på en dyreklinik/hospital, eksempelvis *krav og faglig viden – ansvar og etik*

Vidensbærer

Dyrlægearbejdet er almindeligvis forbundet med høje krav. Dyrlægens arbejde har direkte betydning for andres liv, uanset om det handler om vurdering af dyrevelfærd eller om at bagerens kat skal aflives. Både samfundet og klienten forventer et højt niveau af faglighed fra dyrlægen – og der er en forventning om, at dyrlægen altid er fagligt ajour.

Mediernes opmærksomhed om tildeling af medicin og dyrlægers samarbejde med medicinalvareindustrien er eksempler på den bevågenhed, som kan følge med arbejdet.

Etik

Der vil altid være en del etiske overvejelser ved behandlingsarbejde. De ansatte kan komme i et dilemma mellem krav fra arbejdsgiveren eller klienten og den faglige viden, de ansatte sidder inde med. Sammen med kravet om konstant faglig ajourføring kan det give et særligt psykisk pres, fordi de ansatte bliver kastet ud i basale overvejelser om deres faglige værd og deres faglige identitet.

Jeg er meget utilfreds med hendes klipping. Den ser jo latterlig ud.

Der foregår til stadighed diskussioner om etikken i behandling af dyr. Dyr lægeforeningen har nedsat et Etisk Nævn, som behandler etiske spørgsmål. Nævnet formulerer jævnlige politikpapirer, der vejleder om, hvorledes foreningen ser på forskellige problemstillinger, og hvordan man anser det for den mest korrekte måde at handle på.

Men i det daglige arbejde må der ofte tages stilling til det etiske i behandlingen af enkelte patienter, idet der kan være stor variation fra én patient/klient til en anden. For eksempel kan behandling af diabetes med daglig injektion af insulin være det eneste rigtige i én situation, mens det i en anden kan være uforsvarligt, hvis patienten fx er for angst eller aggressiv at håndtere, hvis ejerne ikke er indstillet på kontrolbesøg, lever for uregelmæssigt eller af andre årsager ikke kan passe sygdommen ordentligt.

Væsentlige psykiske arbejdsmiljøproblemer

■ Stor arbejdsmængde og tidspres

Arbejdet i en dyrelægepraksis kan være præget af for stor arbejdsmængde og for stort tidspres. Det kan ske, hvis der fx er afsat for lidt tid til at behandle dyrene, og hvis der samtidig kommer mange uforudsete behandlinger. Forholdet mellem forudset og uforudset arbejde er afgørende for, hvor stort arbejdspresset bliver. Man kan frygte at land-praktiserende dyrlæger vil øge kørselshastigheden ved besøgene. Det gælder især for hestedyrlæger, som ofte kører langt til deres klienter.

På flere og flere dyreklinikker og -hospitaller er man gået væk fra at have "åben konsultation", hvor klienter inden for et givent tidsrum kan komme med hvilket som helst problem uden at have en forudgående aftale. Man har nu skemalagt dagen mere, idet alle skal have en tidsaftale. Det er en god mulighed for at tilrettelægge dagen hensigtsmæssigt og sætte bedre tid af til problemer, der lyder komplicerede. Der vil dog altid være uforudsete, akutte problemer, og af og til vil man opleve, at en undersøgelse eller behandling tager væsentligt længere tid, end der var beregnet. Men i det store og hele betyder det en langt bedre arbejdstilrettelæggelse, når der skal aftales tid i forvejen.

■ Samarbejde og social støtte

Samarbejde og social støtte kan blive et problem, hvis muligheder for at få støtte og hjælp i arbejdet kun i ringe grad er til stede. Det kan være arbejde som den enkelte forventes at udføre alene, arbejde som alligevel kan volde problemer. Der er forskel på hvordan mulighederne for støtte er, alt efter om man er på en mindre eller en større klinik/hospital, og alt efter hvilke traditioner der er for at holde personalemøder, daglig ajourføring mv.

■ Stress

Hvilke problemer kan føre til stress?

Alt for stor arbejdsmængde og tidspres kan medføre forskellige former for psykiske belastninger, der kan vise sig som fysisk og/eller psykisk stress. Krav, udfordring og ansvar kan blive for meget. Og sker det, øges risikoen for, at man får sundhedsskadelig stress.

Det er en fysisk og psykologisk reaktion, som opstår, når kravene overstiger ens egen vurdering af sine ressourcer, og når mulighederne for at gøre noget ved situation ser helt håbløs ud.

Det er ikke nødvendigvis sundhedsskadeligt at have travlt eller at have svære opgaver – men bliver tempoet for opskruet og arbejdspresset så urimeligt, at det får konsekvenser for kvaliteten i arbejdet, er det på tide at kigge arbejdsmiljøet efter i sømmene. Risikoen øges især, hvis arbejdspresset står på i en længere periode, og hvis det er vanskeligt at se muligheder for at komme ud af de dårlige situationer.

Stress kan føre til forskellige former for psykologiske eller fysiologiske lidelser, bl.a. psykisk træthed, depression, angst reaktioner og hjerte-kar-lidelser.

Hvordan viser stress sig?

Stress har mange symptomer:

- adfærdsmæssige (forjagethed, tilbagetrukkethed, større tobaks- og kaffe-forbrug mv.)
- somatiske (hjerterbanken, ondt i maven, muskelspændinger mv.)
- emotionelle (nedstemthed, rastløshed, vanskeligheder ved at slappe af mv.)
- kognitive (koncentrationsbesvær, vanskeligheder ved at huske mv.)

Det er værd at lytte til alle signaler, og den røde lampe bør blinke, når medarbejdere og/eller ledelse oplever

- Manglende lyst til at arbejde
- Tab af meningsfuldhed
- Tilbagetrækning fra det sociale og familiemæssige liv
- Følelsen af at handlemuligheder er uden for rækkevidde

Stress viser sig ofte ved, at medarbejder eller ledelse hyppigere begår fejl med konsekvenser for kvaliteten af behandlingen og med risiko for arbejdsulykker til følge. Højere sygefravær og personaleudskiftninger kan være følger af stress.

Det Kriminalpræventive Råd har udgivet håndbogen "Vold på arbejdspladsen. En håndbog om forebyggelse". Håndbogen opfordrer arbejdspladserne til at forholde sig aktivt til problematikken. Med en formuleret voldspolitik er arbejdspladserne nemlig bedre rustet til at forebygge og håndtere voldstilfælde.
www.crimprev.dk/sw2005.asp

Kan stress undgås?

Der skal være overensstemmelse mellem de krav, der stilles i arbejdet, og de ressourcer, der er til stede. Stress kan modvirkes ved en række foranstaltninger.

- God planlægning og tilrettelæggelse af arbejdet
- Klare mål for arbejdet
- Præcise beskrivelser af opgaver
- Mulighed for indflydelse
- Kendt ansvar
- Mulighed for at få hjælp og støtte i arbejdet

■ Vold og trusler om vold

På nogle dyrehospitaler og dyreklinikker har man oplevet trusler om vold, eller man har direkte haft voldelige overfald på dyrlæger og/eller øvrige ansatte. Voldsrisikoen optræder hyppigt i situationer, hvor den ansatte gennem sit arbejde bliver nødt til at nægte en kunde noget, vedkommende gerne vil have, eksempelvis medicin. Eller den opstår, hvor der stilles krav om en bestemt adfærd hos brugeren, som denne ikke accepterer.

Arbejdet på dyrehospitaler og dyreklinikker indebærer desuden en lidt specielt risiko, nemlig risiko for bid, spark mv. fra dyr, som er under behandling.

Hjælp til den ramte

En del af de personer, som udsættes for vold eller trusler om vold, vil gennemløbe et reaktionsmønster, som omfatter flere af de nævnte reaktioner. Reaktioner på en voldsepisode kan betragtes som advarselssignaler, som ledelsen skal være opmærksom på, når behovet for iværksættelse af hjælp og støtte til den voldsramte skal vurderes.

Der kan forekomme lignende reaktioner, hvis der har været indbrud, idet det kan opfattes som en skjult trussel om vold.

Nogle typiske reaktioner, der opstår under og efter en voldsepisode

Fysiske reaktioner	Følelsesmæssige reaktioner	Adfærdsmæssige ændringer
<ul style="list-style-type: none"> ■ Urolig mave ■ Svedtendens eller kuldefornemmelse ■ Hjertebanken ■ Søvnproblemer, herunder opvågning med mareridt 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Vrede og irritabilitet ■ Skyldfølelse og angst ■ Nedtrykthed (let til gråd) ■ Genoplevelser af situationen (flashbacks) ■ Svækket selvtillid og tendens til selvbejdelse 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Overdreven eller formålsløs aktivitet ■ Overdreven passivitet ■ Nedsat bevægelsestempo ■ Overdreven pjattet adfærd eller sort humor

Han har været deprimeret lige siden vi fik TV. I Tom og Jerry tegnefilmene er det aldrig katten, der vinder.

Forebyggelse af vold

På arbejdspladser, hvor der forekommer voldsepisoder, skal sikkerhedsorganisationen drøfte mulige foranstaltninger til at forebygge vold og risiko for vold, og informere de ansatte om planlagte og trufne foranstaltninger. Vurdering af voldsrisikoen i forbindelse med arbejdets udførelse skal udgøre en del af arbejdspladsvurderingen.

En forebyggelsespolitik kan fx indeholde følgende elementer:

- Vurdering af risikoen
- Retningslinier for alenearbejde (er der nogle situationer, hvor man ikke skal være alene)
- Flugtveje og overskuelig indretning af arbejdspladsen
- Mulighed for efteruddannelse i konfliktløsning
- Hjælp til den ramte, så følgevirkninger bliver så små som muligt

Et godt psykisk arbejdsmiljø

Psykisk arbejdsmiljø kan somme tider få en negativ klang. For at udvikle arbejdsmiljøet kan det være en god ide at fokusere på at udvikle de positive sider i arbejdet. Følgende forhold har betydning for medarbejderes trivsel, og det er alle temaer, der bør behandles i arbejdspladsvurderingen (APV).

■ Krav i arbejdet

Medarbejdernes ressourcer og bemanning skal svare til det behandlingsniveau, som ønskes.

Hvis en dyrlæge eller en veterinærsygeplejerske har særlig interesse for et bestemt område af faget, vil det være meget stimulerende for arbejdsglæden at få mulighed for at vise sin kunnen og anvende sin viden. Omvendt vil det virke negativt at blive afkrævet et stykke arbejde, man ikke er kvalificeret til og ikke ved nok om.

■ Mulighed for indflydelse

Indflydelse på tilrettelæggelse af arbejdet, på arbejdstempo mv.

Ofte er det veterinærpsygeplejerskerne, der besvarer telefonopkald og derfor laver tidsaftalerne. Der skal laves aftaler om, hvor lang tid der skal sættes af til diverse arbejdsopgaver, så arbejdet kan udføres forsvarligt og tilfredsstillende. Der skal også være tid til journalskrivning, oprydning osv.

■ Mulighed for udvikling

Tilbud om udvikling, evt. via efteruddannelse.

Der er i kontrakterne for både assisterende dyrlæger og for veterinærpsygeplejersker nogle klausuler vedrørende efteruddannelse. Gennemføres der medarbejdersamtaler, vil dette emne være en naturlig del. Også chefer/kompagnoner må huske at diskutere efteruddannelse med hinanden.

■ Kollegial og ledelsesmæssig støtte

Gode muligheder for at få hjælp hos kollegaer og ledelse, fælles pauser og personalemøder.

Det er de fleste steder almindeligt at holde nogle sociale sammenkomster, fx julefrokost og skovture. Betydningen af sådanne uformelle former for samvær er væsentlig. Men i det daglige er det lige så vigtigt at prioritere tid til at tale sammen højt. Mange småproblemer bliver til store problemer, hvis de skal vente med at blive løst til næste personalemøde, men vil være bagateller, hvis man får talt om dem, når de opstår.

Ansvar for det psykiske arbejdsmiljø

Arbejdsgiveren har ansvaret for, at det psykiske arbejdsmiljø er i orden. Sker det imidlertid, at den enkelte ansatte, og dermed arbejdspladsen, får problemer på grund af det psykiske arbejdsmiljø, er det vigtigt at tage fat i problemet fra flere vinkler.

Arbejdsmiljøproblemer kan bedst løses ved, at både den ansatte og ledelsen hjælpes ad. For selv om det måske kun er en enkelt, der er ramt af et ringe psykisk arbejdsmiljø, så kan flere af årsagerne ligge i arbejdets art, arbejdets organisering og ledelse.

Regler og litteratur om arbejdsmiljø

Love, bekendtgørelser, At-vejledninger, At-meddelelser og At-anvisninger samt Arbejdstilsynets arbejdsmiljøvejvisere kan findes på Arbejdstilsynets hjemmeside www.at.dk. (Menupunktet regler – arbejdsmiljøvejviserne findes under menupunktet information).

Love og bekendtgørelser om arbejdsskadesikring findes på Arbejdsskadestyrelsens hjemmeside www.arbejdskadestyrelsen.dk

Bekendtgørelser og vejledninger fra Sundhedsstyrelsen kan findes på styrelsens hjemmeside www.sst.dk

Bekendtgørelser og vejledninger fra Miljøstyrelsen kan findes på styrelsens hjemmeside www.mst.dk

Oversigten over gældende love og bekendtgørelser mv. er ført a jour pr. august 2006. Der kommer hele tiden nye regler til, og allerede gældende regler ændres. Det er ambitionen at sikre, at alle udgivelser fra Branchearbejdsmiljørådet Social & Sundhed er så aktuelle som muligt. Derfor vil der på branchearbejdsmiljørådets hjemmeside www.arbejdsmiljoweb.dk blive lagt ajourføringsblade til de enkelte udgivelser, når det er relevant, fx på grund af ny lovgivning og ændrede regler eller ny praksis.

Arbejdsmiljøloven

Lov om arbejdsmiljø, lovbekendtgørelse nr. 268 af 18. marts 2005

Bekendtgørelse nr. 575 af 21. juni 2001, med senere ændringer, om virksomhedernes sikkerheds- og sundhedsarbejde

Bekendtgørelse nr. 559 af 17. juni 2004 om arbejdets udførelse

Bekendtgørelse nr. 555 af 17. juni 2004 om autorisation af arbejdsmiljørådgivere til at bistå virksomheder med efterkommelse af påbud om brug af rådgivning

Bekendtgørelse nr. 554 af 17. juni 2004 om brug af autoriserede arbejdsmiljørådgivere til løsning af bestemte arbejdsmiljøproblemer (Problempåbud)

Bekendtgørelse nr. 553 af 17. juni 2004 om brug af autoriserede arbejdsmiljørådgivere for en periode (Periodepåbud)

Bekendtgørelse nr. 1497 af 20. december 2004 om offentliggørelse af virksomhedernes arbejdsmiljø mv. (Smiley-ordning)

Bekendtgørelse nr. 33 af 20. januar 2003 om anmeldelse af arbejdsulykker mv. til Arbejdstilsynet

At-vejledning D.1.1. Arbejdspladsvurdering. Januar 2005

At-vejledning F.2.1. Sikkerhedsgruppens arbejdsmiljøuddannelse. Marts 2006

At-meddelelse 6.01.2. Pligter og ansvar efter arbejdsmiljøloven. Juni 1994

At-meddelelse 6.02.1. Anmeldelse af arbejdsulykker og forgiftningstilfælde. December 1996

At-meddelelse 6.02.2. Anmeldelse af arbejdsbetingede lidelser. December 1996

Checkliste til dyrlægepraksis, dyreklinik og -hospital. APV-checkliste udarbejdet af Arbejdstilsynet www.at.dk/graphics/at/pdf/checklister-apv/dyrlaeger-apv.pdf

Vejviser – Arbejdsmiljølovens begreber og aktører. Jan Kahr Frederiksen og Svend Erik Christensen, Arbejdsmiljørådets Service Center. 2000

ArbejdsMarkedetsHåndbog 2005. AOF Forlag

Arbejdsskade

Lov om arbejdsskadesikring, lovbekendtgørelse nr. 154 af 7. marts 2006

Bekendtgørelse nr. 1493 af 16. december 2004 om fortegnelse over erhvervssygdomme

Bekendtgørelse nr. 1071 af 11. december 2003 om arbejdsgivernes betaling af bidrag til ArbejdsMarkedets Erhvervssygdomssikring (AES)

Bekendtgørelse nr. 931 af 5. november 2003 om anmeldelse af arbejdsulykker

Arbejdsstedets indretning

Bekendtgørelse nr. 96 af 13. februar 2001 om faste arbejdssteders indretning

Bekendtgørelse nr. 290 af 5. maj 1993 om skiftende arbejdssteders indretning

At-vejledning A.o.2. Indretning af faste arbejdssteder. April 2003

At-vejledning A.1.2. Indeklima. Maj 2001

At-vejledning A.1.1. Ventilation på faste arbejdssteder. Maj 2001

At-vejledning A.1.10. Flugtveje og sikkerhedsbelysning (nødbelysning) på faste arbejdssteder. December 2003

At-vejledning A.1.12. Temperatur i arbejdsrum på faste arbejdssteder. Marts 2005

At-vejledning A.1.13. Velfærdsforanstaltninger på faste arbejdssteder. August 2005

Indeklima

Bekendtgørelse nr. 96 af 13. februar 2001 om faste arbejdssteders indretning

At-vejledning A.1.2. Indeklima. Maj 2001

At-vejledning A.1.12. Temperatur i arbejdsrum på faste arbejdssteder. Marts 2005

Arbejdstilsynets hjemmeside om indeklima: www.at.dk/sw5866.asp

www.indeklimaportalen.dk – en fælles hjemmeside med information og vejledning om indeklimaets betydning for arbejdspladserne, udarbejdet af BAR Finans/Offentlig Kontor & Administration, BAR Social & Sundhed og BAR Undervisning & Forskning

Ventilation

Bekendtgørelse nr. 96 af 13. februar 2001 om faste arbejdssteders indretning

At-vejledning A.1.1. Ventilation på faste arbejdssteder. Maj 2001

At-vejledning A.1.2. Indeklima. Maj 2001

Støj

Bekendtgørelse nr. 63 af 6. februar 2006 om beskyttelse mod udsættelse for støj

At-vejledning D.5.2. Høreværn. Marts 2001

At-vejledning D.6.1. Støj. Marts 2002

At-anvisning 1.1.0.1. Akustik i arbejdsrum. November 1995

**Det er sandt nok
... men der er ormene jo også.**

Belysning

- Bekendtgørelse nr. 96 af 13. februar 2001 om faste arbejdssteders indretning
- Bekendtgørelse nr. 559 af 17. juni 2004 om arbejdets udførelse
- At-vejledning A.1.5. Kunstig belysning på faste arbejdssteder. Februar 2002
- Dyrlægeforeningens Godkendelsesregler for dyrehospitaler og -klinikker
- DS 700. Kunstig belysning i arbejdslokaler
- DS 703. Retningslinier for kunstig belysning i sygehuse

Stoffer og materialer

- Bekendtgørelse nr. 292 af 26. april 2001 med senere ændringer om arbejde med stoffer og materialer (kemiske agenser)
- Bekendtgørelse nr. 906 af 8. november 2002 med senere ændringer om foranstaltninger til forebyggelse af kræftisikoen ved arbejde med stoffer og materialer
- Bekendtgørelse nr. 329 af 16. maj 2002 om klassificering, emballering, mærkning, salg og opbevaring af kemiske stoffer og produkter (Miljøministeriet)
- At-vejledning C.o.1. Grænseværdier for stoffer og materialer. April 2005
- At-vejledning C.o.11. Arbejdspladsbrugsanvisning for stoffer og materialer. November 2005
- At-vejledning C.o.12. Leverandørbrugsanvisning (sikkerhedsdatablad) og teknisk datablad for stoffer og materialer. Maj 2003
- At-vejledning C.1.3. Arbejde med stoffer og materialer. Februar 2003

- At-vejledning C.2.1. Kræftisikable stoffer og materialer. Februar 2003
- At-vejledning D.2.12. Arbejde med cytostatika. December 2004

Håndtering af lægemidler

- Bekendtgørelse nr. 292 af 26. april 2001 med senere ændringer om arbejde med stoffer og materialer (kemiske agenser)
- Bekendtgørelse nr. 906 af 8. november 2002 med senere ændringer om foranstaltninger til forebyggelse af kræftisikoen ved arbejde med stoffer og materialer
- Bekendtgørelse nr. 753 af 25. oktober af lov om miljøbeskyttelse
- Bekendtgørelse nr. 619 af 27. juni 2000 om affald (med senere ændringer, senest bekendtgørelse nr. 476 af 15. juni 2005)
- At-vejledning C.o.1. Grænseværdier for stoffer og materialer. April 2005
- At-vejledning C.1.3. Arbejde med stoffer og materialer. Februar 2003
- At-vejledning D.2.12. Arbejde med cytostatika. December 2004
- Lægemiddelkatalogets kapitel om Cytostatika
Managing the Veterinary Cancer Patient,
G.K.Ogilvie & A.S.Moore
- Vejledning af 1. august 1998 om håndtering af klinisk risikoaffald. Miljøstyrelsen (revision af vejledning nr. 1/1984 om bortskaffelse af sygehusaffald)

Gravides arbejdsmiljø

- Bekendtgørelse nr. 292 af 26. april 2001 med senere ændringer om arbejde med stoffer og materialer (kemiske agenser)
- Bekendtgørelse nr. 559 af 17. juni 2004 om arbejdets udførelse
- Sundhedsstyrelsens bekendtgørelse nr. 823 af 31. oktober 1997 om dosisgrænser for ioniserende stråling
- At-vejledning A.1.8. Gravide og ammendes arbejdsmiljø. Februar 2002
- At-vejledning D.2.12. Arbejde med cytostatika. December 2004

Ergonomi

- Arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 1164 af 16. december 1992 om Manuel håndtering
- Arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 1109 af 15. december 1992 om Anvendelse af tekniske hjælpemidler
- At-vejledning D.3.1. Løft, træk og skub. September 2005
- At-meddelelse 2.04.1 Løfteborde. September 1996
- At-meddelelse 4.05.3. Vurdering af arbejdsstillinger og arbejdsbevægelser. Marts 1998
- At-meddelelse 1.01.14 Inventar på faste arbejdssteder. December 1998
- Arbejdstilsynets arbejdsmiljøvejviser 47: Praktiserende læger, tandlæger, fysioterapeuter mv. (omfatter også dyrlæger).
www.at.dk/sw5809.asp

Skærmarbejde

- Bekendtgørelse nr. 1108 af 15. december 1992 om Arbejde ved skærmterminaler
- Bekendtgørelse nr. 1109 af 15. december 1992 om Anvendelse af tekniske hjælpemidler
- At-vejledning D.2.3. Arbejde ved skærme. Juli 2001
- At-vejledning F.0.2. Skærmbriller. Februar 2003
- At-meddelelse 1.01.14. Inventar på faste arbejdsplader. December 1998
- Branchevejledning om Edb-arbejdspladser og mus
www.edb-arbejde.dk Branchearbejdsmiljørådet
Finans/Offentlig Kontor & Administration

Ioniserende stråling - røntgen

- Sundhedsstyrelsens bekendtgørelse nr. 494 af 12. september 1977 om røntgendiagnostikanlæg til veterinært brug
- Sundhedsstyrelsens bekendtgørelse nr. 823 af 31. oktober 1997 om dosisgrænser for ioniserende stråling
- Bekendtgørelse nr. 206 af 23. marts 1990, med senere ændringer, om lægelig kontrol med arbejde med ioniserende stråling
- Strålehygiejne og røntgenstråling. Vejledning fra Sundhedsstyrelsen, Statens Institut for Strålehygiejne 1998
- Strålehygiejne ved røntgenundersøgelse af dyr. Vejledning fra Sundhedsstyrelsen, Statens Institut for Strålehygiejne, 2002
- At-vejledning D.7.3. Lægelig kontrol med arbejde med ioniserende stråling. Maj 2002

Anæstesi

Lægemiddelkataloget 2000, kapitlet om
Centralnervesystemet, anæstetika til inhalation
Dansk Sygehus Instituts rapport 82.07
At-vejledning D.7.1. Arbejdshygiejniske målinger.
Maj 2001

Psykisk arbejdsmiljø

At-vejledning D.4.1. Kortlægning af det psykiske ar-
bejdsmiljø. Juni 2000

At-vejledning D.4.2. Mobning og seksuel chikane
At-meddelelse 4.08.4. Voldsrisiko i forbindelse med
det psykiske arbejdsmiljø. Februar 1997
Arbejdsbetinget stress. Publikation udgivet
af Arbejdstilsynet. April 2006. [www.at.dk/
sw23462.asp](http://www.at.dk/sw23462.asp)

Håndbog om psykisk arbejdsmiljø. Arbejdstilsynet.
3. udgave december 2004. [www.at.dk/sw5729.
asp](http://www.at.dk/sw5729.asp)

Arbejdstilsynets arbejdsmiljøvejviser 47:
Praktiserende læger, tandlæger, fysioterapeu-
ter mv. (omfatter også dyrlæger). [www.at.dk/
sw5809.asp](http://www.at.dk/sw5809.asp)

Vold på arbejdspladsen. En håndbog om forebyg-
gelse. Det Kriminalpræventive Råd. Juni 2003.
www.crimprev.dk/sw2005.asp

Læs også om stress på branchearbejdsmiljørådets
hjemmeside [www.arbejdsmiljoweb.dk/Trivsel/
Stress.aspx](http://www.arbejdsmiljoweb.dk/Trivsel/Stress.aspx)

Adresser

Arbejdstilsynet

Landskronagade 33
2100 København Ø

Telefon 70 12 12 88

www.arbejdstilsynet.dk

Arbejdsskadestyrelsen

Æbeløgade 1
2000 København Ø

www.Arbejdsskadestyrelsen.dk

Branchearbejds miljørådet Social & Sundhed

Stuadiestræde 3, 2.
1450 København K

www.arbejdsmiljoweb.dk

Den Danske Dyrlægeforening

Emdrupvej 28 A, 3.
2100 København Ø

www.ddd.dk

Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole

Bülowsvej 17
1870 Frederiksberg C

www.kvl.dk

Uddannelse af veterinær- og sygeplejersker

CEU Kolding
Skovvangen 28

6000 Kolding

www.ceukolding.dk

Statens Institut for Strålehygiejne

Knapholm 7
2730 Herlev

www.sis.dk

Miljøstyrelsen

Strandgade 29
1401 København K

www.mst.dk

Lægemiddelstyrelsen

Axel Heides Gade 1
2300 København S

www.lmst.dk

Arbejdspladsvurdering

Firmaets navn		Arbejdsgiver:						dato:	
Evt. arbejdssted/afdeling:		S/O/medarbejder:						dato:	
Identifikation af arbejdsmiljøproblemer vedr.:									
Kortlægning af virksomhedens arbejdsmiljø- forhold (Arbejdsområder og) arbejdsprocesser)	Ulykkestyper: fx: Bid, snitskader brandfare, maskiner håndværktøj fald (ja/nej)	Fysiske forhold : fx: Pladsforhold, støv, støj, bestråling kulde, varme, indeklima, inventar (ja/nej)	Ergonomi: fx: Arbejdsstillinger, løft, skub/træk (ja/nej)	Psykiske arbejdsforhold: fx: Tidspres, tustler, indfyldelse, ensformighed (ja/nej)	Stoffer og materialer: fx: narkosegasser færevæsker, medicin rengøringsmidler (ja/nej)				
Beskriv kort valgt løsning eller løsningsforslag - evt. næste skema								Løses af:	
								dato:	

Handlingsplan for hvert problem

Firmaets navn:

Arb.giver:

dato:

Evt. arbejdssted/afdeling:

SiO/medarb.:

dato:

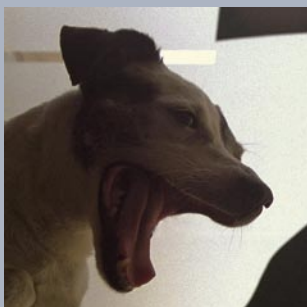
Handlingsplan for løsning og opfølgning af ét konstateret arbejdsmiljøproblem

Arbejdsmiljøproblem	Løsningsforslag	Opfølgning
		startdato den:
		forventet afsluttet den:
		ansvarlig:
		evt. BST-hjælp:
		revideres senest den:
		(andet efter eget valg:)

Notater

Branchevejledningen Arbejdsmiljø på dyrehospitaler og dyreklinikker er et samlet opslagsværk om arbejdsmiljøforhold på dyrehospitaler og dyreklinikker. Den udgives af Branchearbejdsmiljørådet Social og Sundhed i samarbejde med Praktiserende Dyr lægers Arbejdsgiverforening og Den Danske Dyr lægeforenings Hospitaludvalg.

Branchevejledningen kommer rundt om emner som

- Arbejdsstedets indretning
- Indeklima
- Ventilation
- Støj
- Belysning
- Stoffer og materialer
- Håndtering af lægemidler
- Gravides arbejdsmiljø
- Ioniserende stråling – røngten
- Anæstesi
- Ergonomi
- Skærmarbejde
- Det Psykiske arbejdsmiljø

Branchevejledningen indeholder udførlige henvisninger til gældende regler og praksis.

Arbejdstilsynet har haft vejledningen til gennemsyn og finder at indholdet i den er i overensstemmelse med arbejdsmiljølovgivningen. Arbejdstilsynet har alene vurderet vejledningen som den foreligger og har ikke taget stilling til om den dækker samtlige relevante emner inden for vejledningens område.

Arbejdsgivere og arbejdstagere inden for social- og sundhedsområdet samarbejder om initiativer til at skabe et bedre arbejdsmiljø både fysisk og psykisk. Samarbejdet tager udgangspunkt i arbejdsmiljøloven og er formaliseret i Branchearbejdsmiljørådet Social & Sundhed. Branchearbejdsmiljørådet kortlægger branchens særlige arbejdsmiljøproblemer og hjælper arbejdspladserne med at løse dem ved bl.a. at udarbejde informations- og vejledningsmateriale, at holde temamøder samt at udvikle arbejdsmiljøkurser.

I Branchearbejdsmiljørådet Social & Sundhed deltager repræsentanter for KL, Danske Regioner, H:S, AC, Kost & Ernæringsforbundet, Dansk Sygeplejeråd, Danske Fysioterapeuter, BUPL, FOA - Fag og Arbejde, Socialpædagogernes Landsforbund og 3F.

Varenummer 15 20 55. Køb branchevejledningen hos www.arbejdsmiljobutikken.dk. Prisen er 50 kr.

Hent opdateringer samt pdf-versionen på www.arbejdsmiljoweb.dk/dyrlaeger

Yderligere information om arbejdsmiljø i den offentlige og finansielle sektor på www.arbejdsmiljoweb.dk